

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Idéanalys av Centerpartiets partiideologi 2001-2013

Är det medlemmar eller väljare som bestämmer Centerpartiets ideologi?

Anna-Karin Eklund

Juni 2013

Uppsats, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp

Statsvetenskap

Handledare: Rolf Jonsson
Examinator: Göran Bostedt

Abstract

When the Swedish Centre Party, Centerpartiet, just before Christmas 2012 released a draft for new program of ideas a powerful "winter storm" broke out. Ideas that Centerpartiet would abolish compulsory schooling and the right to inheritance and allow polygamy are just a few of the things that cause alarm.

It's not the first time during the last years the Centre Party is associated with neo-liberal elements in their party's ideology. In 2007 Erik Ullenhag criticized Centerpartiet for their new neo-liberalism was a danger to the alliance.

The aim of this study is to investigate whether it is possible to see a change in Centerpartiets ideology and how deep it is. From an idea analytical approach based on ideal types, created for social liberalism, neoliberalism and ecohumanism, the party programs from 2001 and 2013 are studied. The eight components studied are: the view on human nature, most important unit in society, the vision of freedom, methods of social change, political governance, society's economic organization, the vision of prosperity and utopia - the good society.

In examining the causes of the potential changes a secondary analysis, where existing material was used, has been implemented.

The result shows that there has been a change in ideology in Centerpartiet between 2001 and 2013. The probable causes for this are the bad result in the general election 2010 and the election of a new leadership for the party in 2013.

Keywords: Swedish Centre Party, analysis of ideas, ideologies, ideal types, change,

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
2. Problem och syfte.....	7
3. Metod.....	8
3.1 Val av metod.....	8
3.2 Tillvägagångssätt.....	8
3.3 Idealtyper.....	9
3.4 Material och avgränsning.....	10
3.5 Disposition.....	10
4. Teoretiska utgångspunkter.....	11
4.1. Vad är en ideologi?.....	11
4.1.1 Partiideologi.....	11
4.1.2 Förändringar av partiideologi.....	12
4.1.3 Förklaringar till förändring.....	12
4.2 Analysverktyg.....	13
4.2.1 Socialliberalism.....	14
4.2.2 Nyliberalism.....	16
4.2.3 Ekohumanism.....	18
4.2.4 Analysschema.....	20
4.3 Väljarstöd.....	20
4.3.1 Rörlighet.....	21
4.3.2 Taktikröstning.....	21
4.3.3 Åsiktsröstning.....	21
4.3.4 Partiledarens betydelse.....	22
5. Centerpartiet.....	23
5.1 Centerpartiets historia.....	23
5.1.1 1900-tal.....	23
5.1.2 2000-talet.....	24
5.1.3 2010-talet.....	25
5.1.4 Framtagande av nytt idéprogram.....	25
6. Analys och Resultat.....	27

6.1 Analys av partiideologi	27
6.1.1 Bedömning	27
6.1.2 Idéprogram 2001, Där människor får växa	27
6.1.3 Idéprogram 2013, En hållbar framtid – Våra idéer gör skillnad	31
6.2 Sammanfattning av resultat av analys av idéprogrammen från 2001 och 2013.	34
6.3 Minskat väljarstöd gör partiledningar oroliga	34
6.3.1 Inledning	34
6.3.2 Den föränderliga verkligheten	35
6.4 Resultat av analys av orsak till partiideologisk förändring	37
7. Diskussion	39
Referenser	42
Litteratur.....	42
Internetkällor.....	42
Övriga källor.....	43
Bilagor	43

1. Inledning

Den 9 januari 2013 avbryter Centerpartiets ordförande sin semester i Thailand för att åka hem och lösa krisen i partiet. Det är den intensiva debatten om Centerpartiets nya förslag till idéprogram som är orsaken.

öDet finns inget viktigare än att åka hem, vara på plats och tydliggöra Centerpartiets politik, och ta del av den uppfriskande idédebatt som nu pågår, säger Annie Lööf till Expressen strax innan hon kliver på planetö¹.

Det är inte första gången som en förändring av Centerpartiets ideologi har uppmärksammats. 2007 skrev Erik Ullenhag, då partisekreterare i Folkpartiet, en debattartikel i DN som hade rubriken;

”Centerns nya nyliberalism är en fara för alliansen”².

Det skapade mycket diskussion och föranledde Maud Olofsson att bemöta kritiken i Göteborgs-Posten;

”Absolut. Vi är grönt socialliberalt parti”³.

1.1 Bakgrund

Ideologi kan beskrivas som ett system av föreställningar om vad som sker, kommer att ske och vad som bör ske. Individerna utgår från sin egen verklighetsuppfattning då de gör bedömningar av vilka mål som är möjliga att nå och hur de ska förverkliga dem. Dessa verklighetsuppfattningar grundar sig på erfarenhet och värderingar och besluten i huvudsak på rationella överväganden⁴. Det mänskliga handlandet beror i stor utsträckning på individers uppfattning om verkligheten.

Om ett tankesystem omfattas av många personer får det en ökad betydelse eftersom flera individers ansträngningar och vilja då kan samordnas till gemensamma handlingar. Syftet med en ideologi är därför att den ska vara till hjälp för det mänskliga handlandet⁵. För att ideologin ska vara till hjälp behöver den vara formulerad så att den ger rekommendationer.

Ordet ideologi är inte mer än drygt tvåhundra år gammalt. Det började användas efter den franska revolutionen 1789⁶. När 1900-talet inleddes så fanns det i många länder flera stora partier som bekände sig till någon av de viktigaste politiska ideologierna som var; liberalism, konservatism och socialism. Dessa brukar anses som de traditionella ideologierna och har alla sitt ursprung i franska revolutionens tankar.

¹ DN 2013-01-09

² DN debatt 2007-03-12

³ Göteborgs-Posten 2007-03-13

⁴ Larsson 1983: 7

⁵ Larsson 1983: 8

⁶ Larsson 2006: 10

På 1950-talet ansåg sig många statsvetare kunna konstatera att de politiska ideologierna var döda eller åtminstone i utdöende. De ansåg att den liberala demokratin hade blivit ideologernas gemensamma överideologi och att i många frågor där partierna tidigare varit oense hade de i princip blivit ense. Den svenske statsvetaren Herbert Tingsten hävdade att man kunde tala om en "utveckling från politik till förvaltning, från principer till teknik"⁷. De gamla idéstriderna hade ersatts av strider om tekniska detaljkonstruktioner i samhällsbygget där alla i stort sett var överens om grundritningarna.

Vad debattörerna inte hade upptäckt under debattens gång var att en helt ny samhällsproblematik höll på att växa fram. Industrisamhället visade sig inte enbart lösa problem som massfattigdom och nöd utan skapade ständigt nya problem och konflikter. De materiella frågorna fick konkurrens av miljö, resurs- och inflytandefrågor⁸. Därmed fick påståendena om ideologiernas död dementeras eftersom ständigt nya ideologier och nya varianter av de gamla 1800-tals ideologierna uppstått. Förändringar i en ideologi är nödvändigtvis inte detsamma som avideologisering.

De ideologiska skiljelinjerna kan noteras på minst tre ideologiska nivåer. Bland idégivare och opinionsbildare finns de största och tydligaste skiljelinjerna. I väljarkåren är skillnaderna mellan åsikterna mindre än på partinivå. De ideologiska skiljelinjer som finns bland idégivare och opinionsbildare kan inte utan vidare överföras till enskilda partier även om dessa partier bekänner sig till en bestämd idétradition⁹. I partiideologierna blandas ofta tankegods från skilda håll och olika ideologier. För att påvisa lånegods och inblandningar från skilda håll inom partiideologierna är det befogat och nödvändigt att renodla idéinriktningarna som de kommer till uttryck bland idégivare och opinionsbildare.

Politiska partier verkar i konkurrens inom ett partisystem och inom en politisk-legal ram. Partiet förutsätts sträva efter att vinna väljare men önskar samtidigt att genomföra ett ideologiskt program¹⁰. Detta kan innebära att ett parti är berett att förändra sin ideologi för att erhålla fler röster. När det är omöjligt för ett parti att vinna val på grund av ett för svagt väljarstöd kommer partiet att hålla sig närmast sin ideologiska utgångspunkt. Det samma gäller när ett parti kan vinna val utan konkurrens med andra inom systemet. Ett parti måste alltid räkna med att medlemmar och aktiva har olika idéer om hur partiideologin ska se ut och att de agerar på olika sätt för att visa sitt missnöje¹¹. Sorti, att medlemmar lämnar partiet, är mindre vanligt inom politiken. Istället är protesten, ett missnöje i avsikt att få till en förändring, betydligt vanligare. Protesten leder ofta till en förändring som kommer inifrån organisationen.

⁷ Larsson 2006: 13

⁸ Larsson 2006: 14 + Larsson 1983: 15

⁹ Larsson 2006: 15

¹⁰ Demker 1993: 59

¹¹ Demker 1993: 60

Internationellt sett är svensk politik och det svenska partisystemet påfallande endimensionellt till sin struktur. Ideologi är därför det viktigaste konkurrensmedlet i svenska partiers kamp om väljare ¹².

Varje politiskt system får de väljare det förtjänar ¹³. Svensk valdemokrati kännetecknas av hög politisk stabilitet och trots ett proportionellt valsysteem med tillhörande flerpartisystem har seklet upplevt mycket få allvarliga parlamentariska kriser. Svensk valdemokrati är starkt partiorienterad där väljarna röstar på och representeras av partier och inte personer. Det höga valdeltagandet är även ett kännetecken för svensk valdemokrati.

I förhållande till andra länders väljare kan svenska väljare beskrivas som politiskt intresserade och kunniga, särskilt när det gäller partiernas positioner i sakfrågor och ideologiskt välorienterade ¹⁴. Svenska partier fortsätter dock att tappa det känslomässiga greppet om väljarna. Andelen väljare som håller på sitt parti i vått och torrt och troget röstar på det har drastiskt minskat ¹⁵. Den sjunkande partiidentifikationen finns inom alla partier.

Om vi frågar de svenska väljarna så anser de att de åsiktsröstar. Det är en inte oviktig självuppfattning och ur en demokratisk-normativ synvinkel bedöms detta som positivt. Politikens innehåll och färdriktning ska spela huvudrollen för väljarna på valdagen. I en representativ demokrati baserad på partier ska väljarna åsiktsrösta och därmed stödja eller förkasta olika partiers framtidsprogram och/eller stödja eller ta avstånd från vad olika partier har gjort tidigare inom olika frågeområden. Sakpolitik och sakfrågor ska stå i centrum, gärna inbäddade i långsiktiga ideologier och grundläggande värderingar ¹⁶. Enligt de svenska väljarna så har de borgerliga mittenpartierna gjort en resa bort från mitten ut mot höger. 1998 var det endast Centerpartiet som av väljarna placerades nära mitten, långt från de andra borgerliga partierna. 2010 har de borgerliga partierna, enligt väljarna, närmat sig Centerpartiet ¹⁷. Samtidigt så står de nya svenska väljarna på 2000-talet ideologiskt längre till höger än väljarna under sent 1900-tal ¹⁸.

¹² Oscarsson & Holmberg 2013: 19

¹³ Oscarsson & Holmberg 2013: 17

¹⁴ Oscarsson & Holmberg 2013: 20

¹⁵ Oscarsson & Holmberg 2013: 384

¹⁶ Oscarsson & Holmberg 2013: 221

¹⁷ Oscarsson & Holmberg 2013: 225

¹⁸ Oscarsson & Holmberg 2013: 386

2. Problem och syfte

Trots att ett parti anser sig vara anhängare av en ideologi ser vi att i en partiideologi kan det finnas inslag av olika ideologier. Detta borde innebära att partier, när deras bild av verkligheten förändras, på olika sätt förändrar sin ideologi över tid. Vilket leder fram till den övergripande teoretiska frågeställningen: Hur eller varför förändras ett politiskt partis ideologi?

Svenska väljare anser att politikens innehåll är viktig. I en representativ demokrati som är baserad på partier så stödjer eller förkastar väljarna olika partiers framtidsprogram och/eller tar avstånd från vad olika partier har gjort tidigare inom olika sakområden. Partiideologin är det politiska partiets uttrycksätt för sina verklighetsbilder, strategier och utopier

Denna studie har som ambition att följa, beskriva och förklara en partiideologisk förändring. I arbetet förutsätts ideologin vara knuten till en aktör, ett politiskt parti, vilket gör att den kan anses vara en "partiell ideologi". Herbert Tingsten ansåg att ideologin genomsyras av en "partiell" föreställning men att den även avsåg sanna eller falska utsagor om verkligheten ¹⁹.

Syftet med studien är att undersöka om det skett ideologiska förändringar hos Centerpartiet samt hur djupgående de eventuella ideologiska förändringarna är. I studien ligger teoribegreppen socialliberalism, nyliberalism och ekohumanism som teoretisk grund för att relatera eventuella förändringar.

Empirisk frågeställning: Har det skett en ideologisk förändring hos Centern mellan 2001 och 2013? Hur kan den eventuella förändringen beskrivas och vilka motiv går att finna för denna eventuella förändring?

Utifrån eventuella förändringar i ideologin hos Centerpartiet så kommer jag även att pröva om de tre hypoteser om partiideologisk förändring, som Demker använder i sin avhandling / *nationens intresse* är tillämpbara även på Centerpartiet ²⁰. Dessa tre hypoteser är:

1. En partiideologisk förändring föregås av ett sviktande väljarstöd för partiet.
2. En partiideologisk förändring föregås av en förändring av valsättet och/eller nya partibildningar i det politiska systemet.
3. En partiideologisk förändring föregås av en förändring av ledarskap och/eller organisatoriska förändringar i partiet.

¹⁹ Demker 1993: 63

²⁰ Demker 1993: 81

3. Metod

3.1 Val av metod

Studien kommer att genomföras genom kvalitativ idéanalys. Valet har fallit på en av de typer av idéanalys som har ett beskrivande syfte²¹. En beskrivande idéanalytisk studie kan ta mer eller mindre hänsyn till de aktörer som framför ett politiskt budskap. Skillnaden mellan dessa angreppssätt kan ses som ett val mellan idécentrerade eller aktörscentrerade studier²². Vid idécentrala studier är fokus inriktat på just idéerna och egentligen är det oviktigt vem som tar upp idéerna. Hur ointresserad man än är av vad enskilda aktörer tycker och tänker bärs varje text fram av någon sändare²³. Den här studien kommer att vara idécentrerad, trots det är det tydligt vilken aktör det är.

De resultat som framkommer av idéanalysen öppnar upp för en diskussion om orsaker till varför förändringarna skett. Då kommer jag att genomföra en analys där jag använder tidigare genomförda studier. Resultaten relateras till Marie Demkers hypoteser om partiers ideologiska förändringar.

3.2 Tillvägagångssätt

Ideologin är en komplex struktur och förändringar kan ses på olika nivåer och områden av ideologin. För att kunna ha några uppfattningar om orsakerna till ideologiförändring måste först villkoren fastställas för att en förändring ska anses ha inträffat. Marie Demker har i sin avhandling valt att skilja på ideologins fundamentala och operativa nivåer. Där pekar hon på att doktrinen är mer lättrörlig än postulaten²⁴.

I studien kommer undersökningen att avgränsas till förändringar inom ett antal ideologiska funktioner snarare än ställningstagande i mer konkret sakpolitik. Syftet med ideologianalysen blir då att finna förändringar framförallt på en fundamental nivå hos partiideologin.

Studien kommer att utgå från ett antal idealtyper av olika ideologier. De ideologier som kommer att användas för att analysera Centerpartiets ideologi är; socialliberalism, nyliberalism och ekohumanism.

Att utgå från en idealtyp grundad på socialliberalism motiverar jag med att bland annat Reidar Larsson angett socialliberalismen som den dominerande riktningen inom liberalismen under 1900-talet²⁵. Men även att Maud Olofsson själv benämner Centerpartiet som socialliberal är ett motiv.

²¹ Bergström & Boréus 2012: 146

²² Beckman 2007: 17

²³ Esaiasson mfl. 2012: 218

²⁴ Demker 1993: 79

²⁵ Larsson 2006: 28

Motivet till att välja nyliberalism som den andra idealtypen är bland annat den kritik som framförts både inom och utanför Centerpartiet om att de blir mer och mer nyliberala. Att nyliberalismen utmanade socialliberalismen på 1970-talet är ytterligare ett motiv ²⁶.

Som tredje idealtyp väljer jag att ha med ekohumanism även om den inte kan säjas vara någon av de traditionella ideologierna. Den är viktigt att ha med den eftersom Centerpartiet själva har beskrivit den som ett ideologiskt synsätt som Centerpartiet har ²⁷. Ekohumanism kom med i Centerpartiets partiprogram 1990.

Dessa idealtyper identifieras med hjälp av litteraturen på ett sådant sätt att var och en av dem kan sägas utgöra en idealtyp. Idealtypen ekohumanism är hämtad från boken "Grön idé" skriven av Hans Albin Larsson 1983.

Idealtyper är särskilt användbara som metod vid studier av ett förlopp eller process inom en och samma rörelse ²⁸. Idealtyperna socialliberalism, nyliberalism och ekohumanism motsvarar på intet sätt någon i verkligheten existerande ideologi utan de är sammansatta av element ur verkligheten. Centerpartiets ideologi jämförs med idealtyperna och en bestämning görs av vilka inslag från respektive idealtyp Centerpartiets ideologi innehåller.

För analysen av materialet mot idealtyperna så har jag använt ett bedömningsverktyg. Det finns beskrivet i 6.1.1.

3.3 Idealtyper

Ifråga om kravet på operationaliserbarhet så måste idealtyper innehålla element som är jämförbara med verkligheten. Kravet att idealtyperna skall vara ömsesidigt uteslutande betyder närmast att de komponenter som urskiljs bör vara substantiellt olika.

I genomförandet av en studie med syfte att jämföra ideologier kan ett antal angreppssätt och fokus användas när man utformar idealtyper. Jag har valt att utgå från de punkter som Larsson 2006 tagit fram för att jämföra ideologier. Dessa är; syn på människans natur, politisk styrelseform, metoder för samhällsförändring, viktigaste enhet i samhället, samhällets ekonomiska organisation och utopin – det goda samhället ²⁹. Jag har lagt till några punkter som jag anser relevanta för att beskriva viktiga inslag i en ideologi. Dessa är; syn på frihet och syn på välfärden. Det blir åtta funktioner som ska undersökas. Samtliga kan hänföras till en ideologis fundamentala nivå.

Alternativet skulle vara att använda sig av dimensioner men det finns en osäkerhet över om dimensioner är uttömmande ³⁰. Det finns en risk med dimensioner om de är allt för vaga eller allmänt hållna. Då kan det bli svårt att uttala sig om ett partis eller organisations ideologi eftersom ideologin förmodligen innehåller så mycket mer än det som två eller tre

²⁶ Larsson 2006: 28

²⁷ Larsson 1983: 5

²⁸ Demker 1993: 71

²⁹ Larsson 2006: 21-26

³⁰ Beckman 2005: 26-27

dimensioner kan säga. Förutom att dimensionerna riskerar att inte vara heltäckande finns en annan uppenbar risk, nämligen att dimensionerna avseende innehåll inte är ömsesidigt uteslutande³¹. Kravet att kategorierna skall vara uttömmande eller åtminstone täckande är mindre svåruppfyllt för idealtypsanalyser³².

3.4 Material och avgränsning

Varje empirisk undersökning måste bestämma vilka aktörers texter som ska analyseras³³. Det empiriska material som legat till grund för textanalysen är Centerpartiets partiprogram från 2001 och 2013. Partiprogrammen är de främsta uttrycken för partiideologierna. I Norden är medellivslängden för ett partiprogram 10-15 år. Det betyder inte nödvändigtvis att partierna byter ideologi med så täta mellanrum. Bara genom noggranna jämförelser kan man uttala sig om partiideologierna förändrats³⁴.

För sekundäranalysen, av vad som påverkat eventuell ideologisk förändringar hos Centerpartiet, har använts den valanalys som partiet gjorde efter valet 2010 och den uppdragsbeskrivning som partistyrelsen antog till den arbetsgrupp som tog fram förslaget till nytt idéprogram. Även information om valresultat från SCB, kunskap om väljarbeteenden från "Nya svenska väljare" 2013 och information om partiets historia har använts.

3.5 Disposition

I kapitel fyra behandlas studiens teorier. Där förs en diskussion om vad som menas med ideologi och partiideologi. Det görs även en genomgång av hur partiideologi förändras och orsaker till detta. I teorikapitlet finns även ett för studien relevant analysverktyg. Kapitlet avslutas med teori om varför svenska väljare röstar som de gör.

Kapitel fem består av en genomgång av Centerpartiets historia och de aktuella händelser som bidragit till studiens uppkomst.

I kapitel 6 genomförs studiens analys och resultatet presenteras. Kapitlet inleds med analys av idéprogrammen från 2001 och 2013. Sedan följer en sekundäranalys av möjliga orsaker till förändring av partiideologi som funnits i analysen av idéprogrammen.

En diskussion om resultatet med en avslutande reflektion återfinns i uppsatsens kapitel sju.

³¹ Bergström 2012: 167

³² Esaiasson mfl. 2012: 143

³³ Esaiasson mfl. 2012: 218

³⁴ Larsson 2006: 16

4. Teoretiska utgångspunkter

De teoretiska utgångspunkter som används i denna studie utgår från ideologibegreppet, ideologierna socialliberalism, nyliberalism och ekohumanism samt förklaringar till ideologiska förändringar hos partier.

4.1. Vad är en ideologi?

Ideologi är ett mångtydigt men centralt begrepp i modern politisk teori, kunskapssociologi och idéhistoria. Ofta används i dag ideologi allmänt i betydelsen åskådning, i synnerhet samhällsåskådning. En ideologi i denna mening utgör en någorlunda sammanhängande enhet, vilken innehåller såväl antaganden om verklighetens beskaffenhet som värderingar och handlingsnormer. Att vara anhängare av en ideologi betyder alltså att man accepterar dess verklighetsbeskrivning, delar dess grundläggande värderingar och stöder dess handlingsprogram.

I den moderna statsvetenskapen liksom i dagligt tal har politiska åskådningar som liberalism, socialism och konservatism kommit att ses som ideologierna framför andra³⁵. Ideologier uppfattas ofta som en samling idéer som rör samhället och politiken³⁶.

Ideologibegreppet har länge varit mångtydigt och ordet används idag med två olika innebörder. Den ena definierar ideologi som någon typ av idésystem och det andra huvudstråket rymmer en syn på ideologi där ideologiernas funktion byggs in i begreppet³⁷.

Statsvetarprofessorn Herbert Tingsten har haft en stor påverkan på den svenska synen på ideologibegreppet. Enligt Tingsten innehåller en ideologi tre element³⁸.

Det första är grundläggande värdepremisser, t.ex. en viss syn på rättvisa eller en viss syn på människans natur. I det andra ingår verklighetsomdömen i en ideologis faktuelle och inbördes konsistenta påståenden om olika företeelser och förhållanden i samhället. Tredje elementet innebär att en ideologi ska innehålla konkreta rekommendationer som kan t.ex. gälla handlingsförslag eller styrelseskick. Dessa tre delar bildar ett någorlunda sammanhållet system, en samhällsåskådning. Samtidigt som de flesta anser att en ideologi vetter mot handling så anser en del kritiker att Tingsten i allt för hög grad bortser från det som måste ses som ideologiernas kärna, nämligen den normativa delen³⁹.

4.1.1 Partiideologi

I sin avhandling *"I nationens intresse"* diskuterar Demker kring partiideologins sammansättning. Demker menar att partiideologin består av två nivåer; partidoktrin och

³⁵ Larsson 1983: 7

³⁶ Bergström & Boréus 2012: 140

³⁷ Bergström & Boréus 2012: 141

³⁸ Bergström & Boréus 2012: 141-142

³⁹ Bergström & Boréus 2012: 142

ideologiska postulat⁴⁰. Partidoktrinen består av konkreta och tidsbundna önskningar och krav i det politiska livet och doktrinbegreppet har ofta använts för att deklarerat en aktörs officiella verklighetsbild, strategi och målsättning. De jämföras med ideologi eller som en länk mellan ideologi och konkret handling. Doktrinen är lätttrölig i relation till den politiska verklighet där partiet opererar. Den bygger på ett antal postulat vilka är värderande föreställningar på en abstrakt nivå. Vissa postulat styr doktrinen t.ex. frågan om synen på människans natur och andra frågor som t.ex. den om ett utopiskt samhälle. Postulaten fyller dels funktionen som styrinstrument för doktrinens utformning, dels som legitimitetsgrund för doktrinen. Demker anser att partiideologi är den helhet där både den fundamentala och den operativa nivån ingår. Doktrinbegreppet strukturerar på ett systematiskt sätt ett partis uttalande och kan genom sin form bli ett instrument för jämförelser över tid⁴¹.

Syftet med ideologianalysen i detta arbete är att studera förändring på ett fundamentalt ideologiskt plan. Beskrivningen av partiideologin måste då tjäna två syften; den måste kunna fånga upp en förändring och den måste göra en analys av ideologins fundament möjlig.

I den här studien förekommer ett flertal komponenter för analys. Dessa är viktiga beståndsdelar i en partiideologi och kan härledas från både postulat och doktrin.

4.1.2 Förändringar av partiideologi

Det finns fler faktorer som kommer att ingå som kännetecken för ett parti⁴².

Organisationsform, att ställa upp i allmänna val, namn, strävan efter regeringsmakt, möjligheten att få fram kandidater till representativa organ samt en grundidé eller program som legitimerar denna verksamhet. Partiet är för sin parlamentariska existens beroende av väljarstöd.

Partiets strävan efter regeringsmakt innebär även samverkan och konkurrens med andra partier inom de regler statsmakten sätter upp för partierna⁴³. Om nya alliansmöjligheter öppnar sig eller nya valsätt förändrar förutsättningarna för partiets strävan efter inflytande kan partiets budskap och partiideologi förändras.

4.1.3 Förklaringar till förändring.

Ett politiskt parti är en samling av frivilliga och organiserade människor som har en särskild uppfattning om människan och samhället och strävar efter regeringsmakten. Väljarstödet är avgörande för att få regeringsmakten. Organisationens karaktär och ledarskap, sökande efter folkligt stöd och relationerna till andra aktörer i det politiska systemets konkurrens anses vara avgörande för en förändring av partiideologin. Partiet kan även påverkas från insidan genom att partiets organisation eller ledarskap förändras. Även medlemmarna kan uttrycka sitt missnöje.

⁴⁰ Demker 1993: 65

⁴¹ Demker 1993: 67

⁴² Demker 1993: 56

⁴³ Demker 1993: 57

Tre hypoteser om partiideologisk förändring har formulerats av Demker ⁴⁴:

1. En partiideologisk förändring föregås av ett sviktande väljarstöd för partiet.
2. En partiideologisk förändring föregås av en förändring av valsättet och/eller nya partibildningar i det politiska systemet.
3. En partiideologisk förändring föregås av en förändring av ledarskap och/eller organisatoriska förändringar i partiet.

4.2 Analysverktyg

Forskning som syftar till att analysera och bestämma en grups eller enskild aktörs ideologi kan använda sig av två olika analysverktyg; idealtyp eller dimensioner ⁴⁵. Analysverktyget måste vara lämpligt för att besvara den fråga som ställts i förhållande till det valda materialet ⁴⁶. Steget från teori till analysapparaten handlar om att operationalisera de centrala begreppen. Operationaliseringen är ett sätt att göra de begrepp och kategorier som ska undersökas mätbara ⁴⁷.

Genom att jämföra det verkliga samhällsfenomen som intresserar oss med en renodlad idealtyp kan kännetecknande drag hos det verkliga samhällsfenomenet fångas in – i vilken utsträckning liknar den observerade verkligheten den typiserade abstraktionen.

Idealtyperna syftar till att förtydliga viktiga egenskaper hos det aktuella fenomenet och en grundläggande positionsbestämning är att idealtyperna inte finns i verkligheten utan är tänkta extrembilder av fenomenet i fråga ⁴⁸. Frågan som ställs vid en idealtypsanlys är alltså inte huruvida fenomenet tillhör en given klass utan i vilken utsträckning fenomenet liknar den renodlade idealtypen ⁴⁹.

Den empiriska analysen avser att placera in Centerpartiets ideologi mellan de olika polerna som idealtyperna har. Kommer det att visa sig att det är den socialliberala, nyliberala eller ekohumanistiska ideologin som dominerar?

Det kommer att vara svårt att säga att partiprogrammen kommer att vara renodlade utifrån någon av ideologierna. Därför används en teoretisk modell som innefattar de tre begreppen. I likhet med Jonsson 1989 byggs ett analyschema byggt på idealtyper. Det ska byggas utifrån ideologierna socialliberalism, nyliberalism och ekohumanism. Idealtyperna kommer inte att vara några teorier utan här används de som hjälpmedel till konstruktionen av en modell som skall kunna generera hypoteser om hur verkligheten ser ut.

⁴⁴ Demker 1993: 81

⁴⁵ Bergström & Boréus 2012: 149

⁴⁶ Beckman 2007: 22f

⁴⁷ Beckman 2007: 24

⁴⁸ Esaiasson mfl. 2012: 139

⁴⁹ Esaiasson mfl. 2012: 140

4.2.1 Socialliberalism

När liberalismen i början på 1900-talet genomgick en stor förändring och övergav Lassiez fair teorin utvecklades den till socialliberal. Då kom liberalismen att acceptera många ingrepp i marknad och inkomstfördelning bl.a. högre progressiv beskattning, fackföreningar samt offentliga socialförsäkringar⁵⁰. Socialliberalism innebär en precisering och på sitt sätt även en inskränkning av det som sägs med huvudordet, liberalism. Den kan ses som ett försök att lösa den sociala frågan i alla olika aspekter. Den politiska utvecklingen måste sättas före den ekonomiska, den politiska liberalismen är alltså viktigare än den ekonomiska⁵¹.

Socialliberalismen menar att individen är moralens upphov. Nyttan och lycka är det som varje individ strävar efter samtidigt som individens strävande inte får gå ut över någon annans nytta och lycka⁵². Människosynen är optimistisk, människan kan förändra sin värld. Det finns en stark tilltro till individens förmåga att bedöma sina intressen och väga mellan konsekvenserna av olika handlingar. Individen har rätt att bli behandlad med samma hänsyn och respekt som andra och människorna bör betraktas som jämlika men också som olika⁵³.

Varje individ har naturliga rättigheter som hon fått eftersom hon är människa⁵⁴.

Grundvärderingarna kan sammanfattas som att individen ska ha samma grundläggande friheter och rättigheter, de sociala och ekonomiska olikheterna ska enbart förekomma när de är till fördel för de sämst ställda.

Det är individen som är den primära sociala enheten vilket innebär att socialliberalismen strävar efter starka garantier för individens fri- och rättigheter. Samtidigt finns en misstänksamhet mot kollektiv och kollektiva lösningar. Man kan i hela den moderna idéhistorien skilja mellan två frihetsbegrepp, ett negativt och ett positivt⁵⁵. Enligt det negativa innebär frihet frånvaro av yttre tvång, av påbud och lagar. Det positiva frihetsbegreppet innebär att frihet är den reella möjligheten att utveckla anlag och fallenhet, något som kan kräva olika typer av påbud och lagar. Den tidiga liberalismen använde i huvudsak "frihet" i negativ bemärkelse. Socialliberalismen antar en annan ståndpunkt där statsmakten kan behöva göra vissa ingripanden som påverkar individens frihet.

Socialliberalismen har en liknande syn på samhällsförändringar som den reformistiska socialismen⁵⁶. De anser att en gradvis förändring av samhället är det mest överlägsna. Den liberala gradualismen förespråkar en samhällsomvandling som har en klar bild av hur samhället bör vara men arbetar med de aktuella samhällsproblem som finns för att stegvis uppnå målet.

⁵⁰ Larsson 2006: 28

⁵¹ Liedman 2005: 274-275

⁵² Larsson 2006: 30

⁵³ Larsson 2006: 32

⁵⁴ Demker 1993: 73

⁵⁵ Liedman 2005: 276-277

⁵⁶ Larsson 2006: 34

Sedan över hundra år har liberalerna varit aktiva i försvaret av den representativa demokratin. De anser att det representativa styrelsesättet med allmän rösträtt är det mest optimala styrelseskicket. Det främjar i större utsträckning än något annat styrelsesätt individers självförverkligande, samhällets materiella och kulturella framsteg samtidigt som det skapar gemenskapskänsla och medborgaranda⁵⁷. Socialliberalismen hävdar att det i ett gott styrelseskick finns en motsvarighet mellan individernas bästa, mest förnuftiga ambitioner och önskningar och statens organisation och åtgärder.

När liberalismen i början på 1900-talet övergav Laissez faire-doktrinen så godtog de sociala reformer och lagstiftning för att lindra och motverka marknadsekonomens sociala följder. Liberalerna John Maynard Keynes i England och Bertil Ohlin i Sverige utformade under 1920- och 1930-talet teoretiska metoder för att utjämna ekonomiska konjunktursvängningar och motverka ekonomiska kriser. Den nya teorin gav staten och politikerna en aktiv roll för att påverka konjunkturen. Samtidigt utvidgades den offentliga sektorn och produktionen av varor och tjänster i statlig regi finansierades av progressiva skatter⁵⁸. Progressiv beskattning innebär stora ingrepp i den inkomst- och förmögenhetsfördelning som uppstår på marknaden. Socialliberalerna tillskriver de politiska instanserna en positiv ekonomisk uppgift när det gäller att reglera de ekonomiska förhållandena mellan olika samhällsgrupper⁵⁹.

Inga liberaler tycks längre tro att det finns några perfekta lösningar eller perfekta samhällsordningar⁶⁰. Samtidigt är individen ett mål i sig. Människan är själv det högsta goda och samhället ska göra det möjligt för henne att utvecklas i enlighet med sin potential. Staten spelar en viktig roll för att garantera varje medborgare ett fritt och anständigt liv.

4.2.1.1 Socialliberalism som idealtyp

Syn på människans natur: Positiv människosyn som innebär att det finns en stor tilltro till individen som rationell varelse. Nyttan och lycka är vad varje individ strävar efter men det får inte gå ut över någon annans nytta och lycka.

Syn på frihet: En positiv frihetssyn som innebär att vi individer måste ha verktyg och möjligheter att agera för att bli verkligt fria.

Viktigaste enhet i samhället: Individen.

Metoder för samhällsförändring: Gradvis förändring av samhället.

Politisk styrelseform: Representativt styrelsesätt.

Ekonomisk organisation: Marknadsekonomi vars sociala effekter behöver lindras av sociala reformer och lagstiftning.

⁵⁷ Larsson 2006: 35

⁵⁸ Larsson 2006: 38

⁵⁹ Liedman 2005: 279

⁶⁰ Liedman 2005: 288

Syn på välfärd: Staten spelar en viktig roll. Den ska hjälpa individen i hennes kamp mot fattigdom, sjukdom osv. Det ska ske genom progressiv beskattning samt offentliga försäkringar.

Utopi: Människan är själv det högsta goda och samhället ska göra det möjligt för henne att utvecklas i enlighet med sin potential.

4.2.2 Nyliberalism

I början av 1970-talet framträdde en liberalism av ett nytt slag, nyliberalismen. Den gick till angrepp mot den dominerande socialliberala ideologin och mot den statsmakt som utvidgat sig inom så många nya områden. De inspirerades av monetarismens, som lanserade en ny konkurrerande ekonomisk teori och av den amerikanska Public choice-skolan som ansåg att den offentliga sektorns tillväxt berodde mer på byråkratins egenintresse än medborgarnas behov⁶¹. De inspirerades även av den politiska filosofin som på nytt diskuterade avgränsningarna mellan individernas rättigheter och statsmaktens legitima verksamhetsfält. Nyliberalismen är på flera sätt en ovanligt enkel, lättbegriplig ideologi. En av dess absoluta utgångspunkter är tesen om den s.k. ekonomiska människan⁶².

Deras grundvärderingar kommer från den äldre liberalismen. Där fokus är på mänskliga rättigheter med individers oförtytterliga och okränkbara rättigheter samt att människan bör få forma sina liv, förverkliga sina önskningar utan hinder. De anser att kapitalismen är ett neutralt instrument för att förverkliga människors önskningar och värderingar⁶³.

Nyliberalerna är intresserad av varje enskild individs möjlighet att förverkliga sina önskningar inte av utilismens tanke att man ska väga individers och grupper lycka mot varandra.

Nyliberalismen går tillbaka till den äldre liberalismens syn på människan som en rationell individ som har god förmåga att bedöma sina egna intressen och agera på marknaden. Det grundläggande är dock att människorna betraktas som olika i allt och att de bör förbli olika⁶⁴. Nyliberalerna hävdar att varje vuxen, normalt utvecklad människa, som varken tvingas av yttre lagliga eller andra hinder eller av fördomar, är fullständigt kompetent att i alla angelägenheter själv bestämma vad som är bäst för henne. Människan är alltså i grunden rationell, och hennes förmåga att överblicka sammanhangen i sitt eget liv är egentligen obegränsad⁶⁵. De beklagar inte att utfallet av marknadsmekanismerna blir olika för olika individer.

Individernas handlingsfrihet och valfrihet ska i alla lägen främjas och den moderna välfärdsstaten med dess byråkrati och regleringar ska i alla lägen bekämpas. Detta innebär att huvudmotsättningen står mellan individerna och staten.

⁶¹ Larsson 2006: 139

⁶² Liedman 2005: 292

⁶³ Larsson 2006: 141

⁶⁴ Larsson 2006: 142

⁶⁵ Liedman 2005: 292

Nyliberalismens metod för samhällsändring handlar i första hand om att använda grundlagar och författningar, för att förstärka skyddet för individerna i förhållande till statsmakten⁶⁶. Det innebär att de har en långsiktig och reformistisk förändringsstrategi. De vill handla på så sätt att samhället gradvis minskar sin efterfrågan på statliga åtgärder.

Nyliberalismen ifrågasätter varje enskilt led i den demokratiska idealmodellen där väljarna uttrycker sin vilja i allmänna val som sedan omsätts av folkrepresentation och regering. De hävdar att marknaden är överlägsen det politiska beslutsystemet för att tillgodose individernas önskemål⁶⁷. De politiska beslutsmekanismerna ska avgränsas till i huvudsak tre områden för statsmakten; rättsväsende, ordningsmakt och försvar i övrigt ska marknadsmekanismerna användas. Detta ska ske genom att de offentliga anslagen överförs från de offentliga serviceproducenterna till konsumenterna. Nyliberalismens mål är avreglering, privatisering av offentlig verksamhet samt införande av marknadsliknande metoder inom den kvarvarande offentlig sektor⁶⁸. Det finns dock ett område som så gott som alla nyliberaler anser att statliga organ ska hantera, försvaret eller krigsmakten, polisen och domstolsväsendet⁶⁹.

De menar att alla pengar har samma betydelse för den ekonomiska välfärden och att en så långt möjligt obunden ekonomi ger alla människor de bästa möjligheterna⁷⁰. Det är mängden pengar som är den faktor som avgör krisers och även högkonjunkturers förlopp⁷¹.

När staten trätt tillbaka och lämnat marknaden fri för individens önskningsar så är nyliberalismens utopi uppnådd. Den nyliberala utopin ser en reformerad kapitalism som gör det möjligt för ett maximalt antal människor att förverkliga en maximal mängd av sina preferenser till ett minimum av kostnader och tvångsåtgärder⁷².

4.2.2.1 Nyliberalism som idealtyp

Syn på människans natur: Positiv människosyn vilket innebär att det finns en stor tilltro till individen som rationell varelse. Hon vet vad som är bäst för henne själv och hur hon ska uppnå det. Inget får hindra henne från det och det är inte fel om det blir olika.

Syn på frihet: En negativ frihetssyn vilket innebär att frihet är frihet från hinder och tvång för individen.

Viktigaste enhet i samhället: Individen.

Metoder för samhällsförändring: Använda grundlagar och författningar för att stärka skyddet för individerna i förhållande till staten. Långsiktig och reformistisk förändringsstrategi.

⁶⁶ Larsson 2006: 144

⁶⁷ Larsson 2006: 144

⁶⁸ Larsson 2006: 147

⁶⁹ Liedman 2005: 293

⁷⁰ Liedman 2005: 279

⁷¹ Liedman 2005: 293

⁷² Larsson 2006: 148

Politisk styrelseform: Representativt styrelsesätt.

Ekonomisk organisation: Alla pengar har samma betydelse för den ekonomiska välfärden och att en så långt möjligt obunden ekonomi ger alla människor de bästa möjligheterna.

Syn på välfärd: Nyliberalismens mål är avreglering, privatisering av offentlig verksamhet samt införande av marknadsliknande metoder inom den kvarvarande offentliga sektorn.

Utopi: När staten trätt tillbaka och lämnat marknaden fri för individens önskningar så är nyliberalismens utopi uppnådd.

4.2.3 Ekohumanism

Ekohumanismen är ett idésystem som utvecklats bland nordiska centerpartier under 1900-talet. Först under början av 1980-talet formulerades den i ett sammanhang. Den visar på ett samband mellan ett ekologiskt synsätt och en humanistisk människosyn. Detta gör att den kan förena frihetsideal, trygghet, resurshushållning, jämlikhet och solidaritet ⁷³.

Utvecklingen av ekohumanismen är i mycket en kritik mot att de traditionella ideologierna inte hade möjlighet att hantera den nya samhällsproblematik som höll på att växa fram. Den dittills styrande probleminriktningen började ifrågasättas och de materiella frågorna fick konkurrens av miljö-, resurs-, och inflytandefrågor ⁷⁴.

Alla människors lika värde, rätt till frihet och rätt att förverkliga sig själv är grunden i ekohumanismen. Den påtalar även att människan är en social varelse som lever i samhällen. Det innebär att människan, individen, just genom samhällsgemenskapen skall komma i åtnjutande av de rättigheter hon i sin egenskap av människa har ⁷⁵.

För den enskilde är insikten om var i helheten han ingår betydelsefull. Känner individen till hur helheten ser ut ges han möjlighet att förstå sin roll som delaktig i samhället och i det dagliga arbetet. För att möjliggöra detta måste samhällsgemenskapen som organisation eftersträva korta avstånd mellan beslut och verkställighet, d.v.s. ha en decentralistisk uppbyggnad och funktion ⁷⁶. För de flesta är en god materiell standard, intill en viss nivå, en förutsättning. Därpå ökar betydelsen av icke-materiella värden. En ideologisk och politisk uppgift av stor betydelse blir då att söka möjliggöra att samhället organiseras i enlighet med detta förhållande, och självklart inom ramen för politisk demokrati ⁷⁷.

De resurser som stått till människans förfogande har alltid varit begränsade, både i absolut mening och i förhållande till behoven ⁷⁸. Resurserna kan komma direkt från naturen eller via människan. Naturresurserna utgör förutsättningen för att främst de fysiska, men även de för

⁷³ Larsson 1983: 17

⁷⁴ Larsson 1983: 15

⁷⁵ Larsson 1983: 18

⁷⁶ Larsson 1983: 25

⁷⁷ Larsson 1983: 26

⁷⁸ Larsson 1983: 27

övriga, behoven tillgodoses. Därför ska de hanteras med varsamhet så att deras fortbestånd som resurs inte hotas. För att ha maximal nytta av naturen är det nödvändigt att använda den på dess villkor. Det betyder inte att naturens lagar ska vara styrande för människans handlingar utan människan har genom att de värdera lika människovärde och de mänskliga rättigheterna satt människans etik framför naturens ordning. Därför måste det i etiken ingå att bevara naturens egen balans vilket är nödvändigt för mänsklighetens överlevnad.

Varje individs särdrag ger henne speciella samhällseliga förutsättningar. De mänskliga förståndsgåvorna medför att individer genom erfarenhet, studier och träning kan utvidga sin kunskap och uppöva sin förmåga på alla mänskliga verksamhetsfält. I samhällsgemenskapen är det betydelsefullt att dessa mänskliga resurser tas till vara ⁷⁹.

Kapital och kunskap är resurser som är resultat av mänskligt arbete, studier och erfarenhet. Kapitalresurserna har uppstått genom handel. Trots tidvis stora inskränkningar i handelsutbytet inom och mellan samhällena har kapitalackumulation fortlöpande ägt rum. För att det enskilda initiativet skall ges möjlighet att verka fodras att inga allvarligare inskränkningar i den fria konkurrensen sker, utöver vad som är betingat av etiska, effektivitetsmässiga och ekologiska skäl ⁸⁰. Marknadsekonomin måste anpassas till detta. Formerna och gränserna för denna anpassning fastställer individerna gemensamt, inom den politiska demokratins ram.

Ekohumanismen eftersträvar maximal livskvalitet för alla i harmoni med naturen ⁸¹. Där har varje generation skyldighet att till nästa överlämna minst lika goda förutsättningar som dem man erhöll från den föregående. Detta övergripande mål är den politiska verksamhetens yttersta syfte.

4.2.3.1 Ekohumanism som idealtyp

Syn på människans natur: Människan är en social varelse som lever i samhällena. Det innebär att människan, individen, just genom samhällsgemenskapen skall komma i åtnjutande av de rättigheter hon i sin egenskap av människa har.

Syn på frihet: Naturresurserna utgör förutsättningen för främst de fysiska, men även de övriga behoven tillgodoses.

Viktigaste enhet i samhället: Närsamhället, en stark tilltro till människor i samverkan.

Metoder för samhällsförändring: För den enskilde är insikten om var i helheten han ingår betydelsefull. Känner individen till hur helheten ser ut ges han möjlighet att förstå sin roll som delaktig i samhället.

⁷⁹ Larsson 1983: 28

⁸⁰ Larsson 1983: 29

⁸¹ Larsson 1983: 29

Politisk styrelseform: Samhällsgemenskapen som organisation måste eftersträva korta avstånd mellan beslut och verkställighet, d.v.s. ha en decentralistisk uppbyggnad och funktion.

Ekonomisk organisation: För att det enskilda initiativet skall ges möjlighet att verka fodras att inga allvarigare inskränkningar i den fria konkurrensen sker, utöver vad som är betingat av etiska, effektivitetsmässiga och ekologiska skäl.

Syn på välfärd: Varje individs särdrag ger henne speciella samhällsliga förutsättningar. De mänskliga förståndsgåvorna medför att individer genom erfarenhet, studier och träning kan utvidga sin kunskap och uppöva sin förmåga på alla mänskliga verksamhetsfält.

Utopi: Ekohumanismen eftersträvar maximal livskvalitet för alla i harmoni med naturen, där varje generation har skyldighet att till nästa överlämna minst lika goda förutsättningar som dem man erhöll från den föregående.

4.2.4 Analysschema

	Socialliberalism	Nyliberalism	Ekohumanism
Syn på människans natur	Nytta och lycka	Olika	Social varelse
Viktigaste enhet i samhället	Individen	Individen	Närsamhället
Syn på frihet	Positiv frihet	Negativ frihet	Naturresurserna ger förutsättningar
Metoder för samhällsförändring	Gradvis förändring	Långsiktig genom efterfrågan	Enskildes insikt
Politisk styrelseform	Representativt styrelsesätt	Representativt styrelsesätt	Decentralisering
Ekonomisk organisation	Begränsad marknadsekonomi med sociala reformer och lagstiftning	Marknadsekonomi	Fri konkurrens med hänsyn till etik, effektivitet och ekologi
Syn på välfärden	Offentligt finansierade tjänster spelar en viktig roll för människor	Minska staten till förmån för marknaden	Mänskliga förståndsgåvor måste få möjlighet att utvecklas
Utopi	Samhället ger människan möjlighet att utvecklas	Staten har trätt tillbaka och lämnat marknaden fri	Maximal livskvalitet för alla i harmoni med naturen

4.3 Väljarstöd

Författarna till "Nya svenska väljare" har tittat på ett tjugotal olika väljarbeteenden, påverkansfaktorer eller nära besläktade attitydfenomen. De har följt utvecklingen så långt tillbaka som till 1950-talet. Huvudfrågan har varit vad som får väljarna att partirösta som de

gör⁸². En sanning som vi i Sverige delar med de flesta andra demokratier är att kopplingen mellan människors socioekonomiska grupptillhörighet och val av parti är svagare idag än för fyrtio-femtio år sedan⁸³.

I studien har Oscarsson och Holmberg sett ett antal tydliga förändringar. Den ökande rörligheten i väljarkåren är den största nyheten och här kan vi tala om nya svenska väljare. Nya svenska väljare på 2000-talet är mycket mer lättrörliga och mindre partitrogna än 1950-talets och 1970-talets mer trofasta väljare⁸⁴. Partiernas grepp om väljarna har försvagats och partiidentifikationen har minskat kraftigt.

En konsekvens av den sjunkande partiidentifikationen är att det blivit lättare för väljare att byta parti. Väljarrörligheten har ökat mycket och andelen partibytare är rekordhög i valen 2006 och 2010. Väljarna röstar alltmer taktiskt och andelen som stödröstar på olika mindre partier har fördubblats sedan 1970-talet.

Även det ideologiska klimatet har förändrats, nämligen åt höger. Väljaropinionen på 2000-talet är klart mer högerorienterad jämfört med 1979 och än mer jämfört med 1968⁸⁵.

4.3.1 Rörlighet

Det råder fortfarande ett inte oväsentligt samband mellan grupptillhörighet och partival. Även om det idag är stor skillnad mot tidigare⁸⁶. Mellan valen 1956 och 1969 var det enbart 11 procent som bytte parti. Medan vi kan se att mellan valen 2006 till 2010 var det 33 procent som bytte parti⁸⁷.

4.3.2 Taktikröstning

Ett fenomen som bidragit till den ökande rörligheten bland svenska väljare är tendensen att taktikrösta eller som det även kallas, stödrösta.⁸⁸ I slutspurten av valrörelsen 2010 så tappade Moderaterna många väljare till Centerpartiet och Kristdemokraterna. Det kan till en del misstänkas bero på taktikröstning. En del moderata sympatisörer antas stödrösta på Centerpartiet och Kristdemokraterna för att på så sätt minska risken för att de skulle hamna under 4-procentsspärren och därmed förorsaka att alliansregeringen inte skulle vinna valet.

4.3.3 Åsiktsröstning

När man frågar väljarna själva så anger de flest väljare att de åsiktsröstar;

”partiet har en bra politik i de frågor som jag tycker är viktiga”⁸⁹.

⁸² Oscarsson & Holmberg 2013: 379

⁸³ Oscarsson & Holmberg 2013: 381-382

⁸⁴ Oscarsson & Holmberg 2013: 398

⁸⁵ Oscarsson & Holmberg 2013: 395

⁸⁶ Oscarsson & Holmberg 2013: 141

⁸⁷ Oscarsson & Holmberg 2013: 163

⁸⁸ Oscarsson & Holmberg 2013: 385

⁸⁹ Oscarsson & Holmberg 2013: 180

För att en åsiktsröstning ska bli effektiv bör den kombineras med röstning baserad på bedömning av vilket parti som har bäst politik på relevanta områden. En rationell väljare röstar inte bara på ett parti som har samma åsikt som väljaren själv utan hon röstar även på ett parti som hon tycker har den bästa politiken i de aktuella frågorna. Detta kallas att rösta utifrån sakfrågeägarskap, det parti som väljarna bedömer ha den bästa politiken på ett område sägs ha sakfrågeägarskap. Den vanligaste orsaken till att väljarna byter parti är att partibytarna hänvisar till någon sakfråga som bytesorsak⁹⁰.

Det gäller för partierna att erövra sakfrågeägarskapet i så många sakfrågor som möjligt och kommunicera det. Partier med skarpa profiler som även får ut sina frågor till väljarna lyckas bättre än partier som lever i skymundan⁹¹. Det är så man vinner val när väljarna åsiktsröstar.

4.3.4 Partiledarens betydelse

De allra flesta väljarna utpekar inte partiledarna som en betydelsefull faktor bakom sitt partival⁹². Trots att det i media ofta tillskrivs eller skylls på ledarna vid partiers upp- och nedgångar i val och i opinionsmätningar. I media har politikens innehåll med förd politik, sakfrågor och ideologier fått ett minskat utrymme. Det kan bero på att en ideologi eller ett parti kan varken intervjuas eller avfotograferas.

För att kunna iaktta några partiledareffekter på röstning så behöver partiledarna vara någorlunda kända. Det är inget problem i Sverige för de allra flesta svenska partiledare uppfyller det med råge⁹³. I studien visar det att partiledarpopulariteten är starkt färgad av partipopulariteten och den effekt som partiledaren får från sitt parti tenderar att vara klart starkare än de motsatta effekterna från partiledare på parti⁹⁴.

⁹⁰ Oscarsson & Holmberg 2013: 193

⁹¹ Oscarsson & Holmberg 2013: 185

⁹² Oscarsson & Holmberg 2013: 346

⁹³ Oscarsson & Holmberg 2013: 307

⁹⁴ Oscarsson & Holmberg 2013: 390

5. Centerpartiet

5.1 Centerpartiets historia

Uppgifterna om Centerpartiets historia är hämtade från deras hemsida om inte annat anges. Detta gäller till och med 5.1.2.

5.1.1 1900-tal

Sverige var kring sekelskiftet ett samhälle i omvandling, med snabbt växande industri och urbanisering. Jordbrukarna hade hamnat i kläm i utvecklingen och kände att de saknade talesmän som kunde företräda dem. Inget av de moderna partier som växt fram tog sig i första hand an jordbrukets och landsbygdens sak. Många landsbygdsbor röstade på högerpartiet men högern tog alltför stor hänsyn till industrihögerns intressen. Socialdemokraterna organiserade många lantarbetare, men intresserade sig första hand för den framväxande industrin.

Carl Berglunds upprop *"Bröder låtom oss enas"*, var en maning till samling bland landsbygdsbefolkningen. Den blev startskottet till en kampanj för att bygga upp ett nytt parti, ett bonde- eller landsbygdsparti.

1921 gick Jordbrukarnas riksförbund gick upp i Bondeförbundet. Under 20-talet brukade Bondeförbundet beskrivas som konservativt, i första hand inriktat på att ta tillvara jordbrukets intressen. Partiet undvek att ta regeringsansvar och hamnade i många sakfrågor på samma linje som de frisinna eller liberalerna.

Från mitten av 1930-talet regerade Centerpartiet i omgångar tillsammans med Socialdemokraterna och ibland i samlingsregeringar som under andra världskriget.

1957 upplöstes koalitionen på grund av att partierna hamnat på olika linjer i pensionsfrågan. Bondeförbundet/Centerpartiet förespråkade en frivilliglinje medan socialdemokraterna ville ha ett obligatoriskt system. Det var en djup ideologisk klyfta.

Centerpartiet kom under 1960-talet att stå allt mer i opposition till Socialdemokraterna. 60-talet var tillväxtens årtionde och Socialdemokraterna bedrev en politik som i hög grad anpassades efter den expansiva industrins behov. Centerpartiet stödde utbyggnaden av sociala välfärdssystem men de motsatte sig likriktningen. Kritiken mot centraliseringspolitiken gav Centerpartiet många nya väljare, partiet ökade i val efter val och partiet blev 1968 för första gången största borgerliga parti.

Centerpartiet lade som första svenska parti en miljömotion 1962 och partiets första miljöprogram antogs 1968. I det finns kretsloppstänkandet fullt utvecklat; *"Exploateringen av naturen måste ledas in på cykliska banor. Det som tas från naturen måste omvandlas till produkter som kan föras tillbaka och på så sätt återkomma i produktionen"*.

Centerpartiet hade stora valframgångar både 1970 och 1973, då över 25 procent av väljarna valde centern. 1973 når Centerpartiet sitt bästa valresultat, 25,1 procent. Tre år senare får partiet 24,1 procent. Tiden präglades av centerfrågor och centervärderingar. Efter en jämviktsriksdag (lotteririksdag) 1973 vann oppositionen 1976 års val och Socialdemokraterna störtades efter 40 års regeringsinnehav. Motsättningar om kärnkraften ledde dock till en regeringskris 1978 och motsättningar om skattepolitiken till regeringskris 1981.

Centerpartiet var det första parti i världen som i ett nationellt parlament tog ställning mot kärnkraften. Energipolitiken var mycket aktuell vid 80-talets ingång: den andra oljekrisen 1979 och Harrisburgolyckan 1979. Centerpartiet krävde stopp för utbyggnaden av kärnkraften och att inga fler kärnkraftverk skulle laddas. Man krävde även en folkomröstning som genomfördes 1980 och vars resultat visserligen innebar ett stopp för utbyggnaden av kärnkraften. Samtidigt blev det ett nederlag för kravet att avveckla snabbt. Efter folkomröstningen bildades Miljöpartiet, som blev en konkurrent om miljörösterna. Valet 1982 förlorade den tredje Fälldinregeringen makten och Olof Palme återkom som statsminister. Valet 1988 blev ett miljöval som innebar att Centerpartiet återhämtade en del av förlusten från 1985.

1990-talet inleddes med uppgörelser över blockgränsen, om skatter och energipolitik. Den ekonomiska krisen slog till med full styrka valåret 1991. Centerpartiet gick med i den borgerliga fyrklöverregeringen. Valen 1991, 1994 och 1998 var alla motgångsval för Centerpartiet.

5.1.2 2000-talet

Under åren 1998-2002 fokuserade Centerpartiet arbetet till två områden – politisk och demokratisk förnyelse. Syftet var att vända partiets nedåtgående valsiffror och strategin byggde på att tydligare etablera Centerpartiet som ett brett mitten- och helhetsparti.

Detta gav resultat redan i riksdagsvalet 2002 som blev ett framgångsval då Centerpartiet ökade av egen kraft för första gången sedan 1976 - från 5,1 % till 6,2 %.

I mars 2001 valdes Maud Olofsson till partiordförande. I sitt installationstal sa Maud Olofsson bland annat:

”Min uppgift som partiledare är att gå i spetsen för en politik för att samla Sverige, socialt och regionalt. Där alla människor och alla delar av landet tas tillvara, och kan bidra till livskraft, ökad livskvalitet och ökat självbestämmande. En politik för hela landet och för hela folket⁹⁵”.

I valanalysen efter valet 2002 drogs bland annat slutsatsen att många människor hade en otydlig bild av Centerpartiet och en uppfattning om att partiet var emot utveckling och framsteg.

⁹⁵ Centerpartiets historia 2000-talet

Vid stämman i Umeå 2003 startades en debatt om federalismens principer och begreppet federalism har allt sedan dess väckt uppståndelse både inom och utanför centerrörelsen. Diskussionen om federalism är ytterligare ett steg i en lång utveckling i Centerpartiet. Sedan 1960-talet har partiet arbetat med decentralisering, lokalsamhälle, kommunalt självstyre och regionalisering.

Efter riksdagsvalet 2006 bildar Centerpartiet en Alliansregering med Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna.

5.1.3 2010-talet

Efter 2010 års riksdagsval fortsatte Centerpartiet att regera i Alliansregeringen tillsammans med Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna och på partistämman i Åre 22-25 september 2011 valdes Annie Lööf till ny partiordförande ⁹⁶.

Under sitt sista år på gymnasiet började Annie Lööf engagera sig politiskt och blev hösten 2001 medlem i Centerpartiet. Hon anställdes som valombudsman för Centerpartiets Ungdomsförbund(CUF) i Jönköpings län under valet 2002. Efter sin anställning började hon studera juridik vid Lunds universitet och avlade i augusti 2011 juris kandidatexamen.

Lööf valdes in i riksdagen för Jönköpings län efter en framgångsrik personvalskampanj 2006 och var under mandatperioden 2006-2010 Sveriges yngsta riksdagsledamot. I samband med riksdagens hantering av FRA-lagen blev hon nationellt känd då hon först avvek från partilinjen att rösta för lagförslaget ⁹⁷. I januari 2007 startade Lööf, tillsammans med kollegan Fredrick Federley, Liberala gruppen som är ett nätverk för liberalt sinnade människor innanför och utanför riksdagen. Hon var fram till i maj samma år 1:a vice förbundsordförande i CUF.

År 2009 valdes Lööf in i Centerns partistyrelse och efter valet 2010 utsågs hon till partiets ekonomisk-politiska talesperson. Efter en regeringsombildning 2011 efterträdde hon Maud Olofsson även på posten som näringsminister.

Inom Centerpartiet representerar Lööf en tydligt marknadsliberal åsiktsriktning ⁹⁸. Flera statsvetare har bedömt henne och hennes politik för nyliberal ⁹⁹, ¹⁰⁰. Lööf själv har dock sagt att hon aldrig kallat sig själv för nyliberal och att Centerpartiet aldrig ska bli ett nyliberalt parti.

5.1.4 Framtagande av nytt idéprogram

Efter valet 2010 beslutade partistyrelsen i Centerpartiet att det skulle genomföra en valanalys. Till ordförande för valanalysarbetet utsågs Annie Johansson (numera Lööf och partiordförande).

⁹⁶ Centerpartiets historia 2010-talet

⁹⁷ DN-debatt 2008-06-15

⁹⁸ NE

⁹⁹ svt.se/debatt 2012-0-706

¹⁰⁰ DN-debatt 2011-08-31

Den rapport som lämnades 2011 fick namnet; *I skuggan av alliansens framgång – nystart för de gröna liberalerna*. I rapporten drogs slutsatsen att Centerpartiet måste långsiktigt stärka sin väljarbas, lämna den självpåtaga konflikten mellan stad och land och mycket tydligare stå för en värderingsbaserad politik oavsett geografisk hemvist. Ett av förslagen som framkom var att det skulle tas fram ett nytt idéprogram byggt på frihetliga värderingar ¹⁰¹.

Partistyrelsen tillsatte en särskild arbetsgrupp, där Per Ankersjö har varit ordförande. Han är Statsmiljöborgarråd i Stockholms stad och ordförande Centerpartiet Stockholm. Övriga deltagare kom från norr till söder. Som underlag till sitt arbete fick arbetsgruppen instruktioner om att det nya idéprogrammet skulle göra Centerpartiet till det mest spännande idépartiet, baserat på frihetliga värderingar i kombination med framtidsoptimism. De skulle fokusera på den politiska idéutvecklingen och kommunikationen av berättelsen om vad Centerpartiet vill uppnå och inte detaljerna om hur vi når dit ¹⁰².

Arbetsgruppens förslag släpptes strax före jul 2012. I samband med det så blev debatten minst sagt högljudd. De förslag som blev mest diskuterade var att arvsrätten och skolplikten skulle avskaffas, att man skulle tillåta månggifte, göra invandringen fri, skattesystemet plattare och staten så liten som möjligt. Många av dessa förslag förknippas med den nyliberala ideologin.

Detta föranledde ett uttalande av Annie Lööf på partiets kommundagar 2013:

”Jag är inte för månggifte, jag vill inte slopa skolplikten, jag vill inte slopa arvsrätten, jag är inte nyliberal. I ett nyliberalt samhälle är sjukvården, skolan, vården omsorgen enbart upp till människor själva, sade Lööf” ¹⁰³.

Några veckor efter Annie Lööfs hemkomst från Thailand samlade partistyrelsen ihop alla de förslag till ändringar som kommit in. Förändringsförslagen var i storleksordningen 700 sidor. Med utgångspunkt från dessa formulerade och enades partistyrelsen om ett nytt förslag till idéprogram.

På Framtidsstämman 22-24 mars 2013 diskuterade och beslutade 520 ombud om Centerpartiets nya idéprogram; *En hållbar framtid – Våra idéer gör skillnad*.

¹⁰¹ I skuggan av alliansens framgång (finns inga sidnummer)

¹⁰² Direktiv idégrupp

¹⁰³ SVT 2013-02-01

6. Analys och Resultat

6.1 Analys av partiideologi

Kapitlet inleds med analysen av Idéprogrammet 2001, *Där människor får växa*. Det följs av analys av Idéprogrammet från 2013, *En hållbar framtid – Våra idéer gör skillnad*.

Idéprogrammen analyseras utifrån de åtta komponenter som finns i analysens schemat. Varje komponent bedöms var för sig och avslutas med en kort sammanfattning. Detta för att göra en värdering av vilken grad av koncentration av ideologin som finns i de olika komponenterna. Avslutningsvis görs en helhetsbedömning för att kunna göra en bestämning av vilken idealtyp som starkast genomsyrar respektive idéprogrammet.

Nästa steg i analysen handlar om att undersöka om det går att finna motiv till eventuella förändringar av ideologin hos Centerpartiet. Här presenteras Centerpartiets utveckling tillsammans med förändringar i omvärlden. Detta prövas mot tre hypoteser om partiideologisk förändring.

6.1.1 Bedömning

Eftersom en ideologi är mångfasetterad och inte kan likställas med en idealtyp så vill jag ha möjlighet att bedöma och notera finare nyanser av olika idealtyper i materialet. Det skulle inte vara möjligt om jag endast placerade in varje komponent under den idealtyp som passar bäst. Genom att använda mig av ett bedömningsverktyg kan jag ange att det finns en viss nivå av exempelvis ekohumanism samtidigt som det har en något mindre nivå av nyliberalism. Jag vill försöka få en så tydlig bild av vilken idealtyp materialet kan sägas vara mest lik.

Varje komponents innehåll i den aktuella texten värderas på en skala för de tre idealtyperna. Skalan är mellan "stämmer helt överens" till "stämmer inte alls överens" och däremellan kan jag göra bedömningen att en komponent, "stämmer väl överens", "något mindre än väl överens", "stämmer något överens".

De olika idealtyperna sätts inte emot varandra utan bedöms var och en för sig. Detta innebär att jag kan bedöma att två idealtyper kan överensstämja helt eller delvis med innehållet i någon av komponenterna eller hela idéprogrammet. Det kan även innebära att innehållet inte överensstämmer alls med någon av idealtyperna. När det gäller sidhänvisning till de två idéprogrammen så kommer de i löpande text.

Min fullständiga bedömning finns att läsa i Bilaga 1.

6.1.2 Idéprogram 2001, Där människor får växa

6.1.2.1 Syn på människans natur

I *Där människor får växa* finns det starka inslag av både socialliberalism och ekohumanism i synen på människans natur. När de uttrycker "Centerpartiet har en stark tro på människans vilja och förmåga att ta ansvar och vara delaktig (s. 2) och "All politik måste utgå från

människans längtan efter glädje och meningsfullhet i tillvaron (s. 6)”, tolkar jag det som ett uttryck för socialliberalism, där ser man människan som en varelse som vill göra nytta och uppnå lycka.

Ekohumanismen syn på människa som en social varelse är tydlig på flera ställen; ”Ett samhälles sociala kapital utgörs av alla individers sociala nätverk och kan beskrivas som ett kitt av tillit och samverkan som håller ihop samhället och gör det starkt (s. 22) ” och ”Varje människa ingår i ett socialt sammanhang (s. 3)”.

Däremot går det inte att finna några inslag av nyliberalism. Snarare är det så att det på flera ställen i idéprogrammet går att läsa sådant som kan anses direkt polemisera mot nyliberalismens syn på människans natur där de anser att den skapar olikheter ”Denna vision står i skarp kontrast till en utveckling där vissa behövs och andra blir över (s. 6) ” och ”Det är skillnad mellan individualism och egoism (s. 6) ”.

Synen på människans natur i, *Där människor får växa* stämmer mycket väl med den som finns i idealtyperna för socialliberalism och ekohumanism. Stämmer inte alls med nyliberalism.

6.1.2.2 Viktigaste enhet i samhället

Det finns mycket av ekohumanism i idéprogrammets beskrivningar av den viktigaste enheten i samhället. Ekohumanismen framhäver närsamhället som den viktigaste enheten i samhället och det kan man se i meningar som; ”Centerpartiets samhällssyn präglas av en stark tilltro till individer i samverkan (s. 5) ” och ”Dessa krav tillgodoses bäst i ett decentraliserat samhälle, präglad av närhet och småskalighet (s. 5) ”. Det förstärks av fler skrivningar om värdet av närsamhället, ”Det tydligaste konkreta ansvaret för en människa är för sig själv, sin familj och sin närmaste omgivning (s. 11) och ”Politiken ska syfta till att stärka sociala nätverk och människors frivilliga samverkan (s.17) ”.

Det finns ett fåtal uttryck för socialliberala och nyliberala idéer i programmet; ”Varje människa är unik och oersättlig, och människovärdet är överordnat andra värden (s. 3) ” och ”All makt måste växa underifrån, med början hos den enskilda människan och i människors frivilliga gemenskaper (s. 14) ”. Däremot finns inte individen omnämnd.

Den viktigaste enheten i samhället stämmer väl överens med ekohumanism. Stämmer något med socialliberalism och nyliberalism.

6.1.2.3 Syn på frihet

När det gäller idéprogrammets syn på frihet så finns det starka inslag av den positiva syn som socialliberalismen har. Det går både att läsa om vilka möjligheter och redskap som behövs, ”Det yttersta målet är att var och en ska kunna växa som människa och ha möjligheter att förverkliga sina drömmar (s. 3) ” och ”Frihet kräver både självbestämmande och redskap för att vi faktiskt ska kunna använda vår frihet (s. 10) ”.

Ekohumanismen lyfter fram naturresurserna som en förutsättning för frihet och i programmet går att läsa, "All mänsklig verksamhet är beroende av de ekologiska sammanhangen (s. 20)".

Synen på frihet stämmer väl överens med socialliberalism. Stämmer något med ekohumanism. Stämmer inte alls med nyliberalism.

6.1.2.4 Metoder för samhällsförändring

Det har inte gått att finna något i *Där människor får växa* som beskriver synen på vilka metoder som förordas för samhällsförändring.

6.1.2.5 Politisk styrelseform

Det som utmärker ekohumanismen är att det finns en tydlig vilja till decentralisering. I idéprogrammet finns en betydande mängd skrivningar som handlar om detta. "Därför vill vi föra makten åter till människor och stödja människors frivilliga samverkan och sociala nätverk (s. 5)". Även skrivningar om direktdemokrati finns "Centerpartiet tror på deltagardemokrati, där människor kan delta i det dagliga samhällarbetet och påverka beslut (s. 13)" och "I den vardagliga samverkan mellan människor tillämpas direktdemokrati (s. 14)".

Det finns även skrivningar som kan tolkas som uttryck för representativ demokrati, vilket är socialliberalismens och nyliberalismens idé om politisk styrelseform "Klassiska frågor är balansen mellan frihet och trygghet eller mellan folkstyre och individuella rättigheter (s. 8)" och "Men det behövs naturligtvis också vissa gemensamma beslut för att lösa övergripande gemensamma problem, inom staten eller internationella organ (s. 8)".

Men när de skriver, "Detta ideal står i kontrast till en demokratisyn där valda företrädare uppfattas få folkets mandat för att utöva politisk makt i deras ställe (s. 13)" så talar de delvis mot den representativa demokratin och när de skriver, "Den representativa demokratin ska byggas på ett starkt lokalt självstyre (s. 14)", "Därför måste kommuner få starkare makt gentemot centralmakten (s. 14)" och "Ansvar och befogenheter bör föras från staten till regioner och kommuner (s. 14)" så är det något mer än att förorda representativt styrelsesätt.

Den beskrivning av politisk styrelseform som finns i programmet stämmer väl överens med ekohumanism och den stämmer något överens med både socialliberalism och nyliberalism.

6.1.2.6 Ekonomisk organisation

Nyliberalismen anser att marknadsekonomi är den ekonomiska organisation som är nödvändig för att ett samhälle ska utvecklas. Det enda i programmet som kan tolkas som nyliberalt är när de skriver "Olikheter i form av till exempel inkomster eller egendom, som uppstår genom val eller större insats, kan inte betraktas som orättvisor (s. 12)".

Däremot finns det mycket i programmet som påminner om socialliberalism och ekohumanism i vilken marknadsekonomi är begränsad. Som i meningar som "En social

marknadsekonomi bygger på goda spelregler, formad av hänsyn till miljö, sociala förhållanden och regionala effekter (s. 17)". De lyfter även fram att marknadsekonomin ska ta hänsyn till etik, effektivitet och ekologi, "För att marknadsekonomin goda effekter ska bli verklig krävs stabila och goda spelregler som tar hänsyn till miljö, sociala förhållanden och långsiktig tillväxt (s. 18)".

Den ekonomiska organisation som finns beskrivet stämmer väl överens med socialliberalism och ekohumanism. Stämmer något överens med nyliberalism.

6.1.2.7 Syn på välfärden

I programmets syn på välfärden finns inget av nyliberalismens tankar om att minska staten till förmån för marknaden. Utan det är den socialliberala synen där offentligt finansierade tjänster spelar en viktig roll för människor som dominerar, "De offentliga trygghetssystemen ska garantera en grundläggande ekonomisk trygghet samtidigt som individerna stimuleras till en klara sin egen försörjning (s. 24)". Även ekohumanismens syn på att de mänskliga förmågorna måste få möjlighet att utvecklas finns uttryckt, "Centerpartiet vill bryta de djupa orättvisor som ännu präglar vår värld i syfte att ge människor lika möjlighet att råda över sin situation (s. 11)" och "Utifrån detta kan ojämlikheter accepteras endast om de leder till ett bättre resultat för dem som har det sämst (s. 11)".

Synen på välfärden stämmer väl överens med både socialliberalism och ekohumanism. Stämmer inte alls med nyliberalism.

6.1.2.8 Utopi

Den utopi som utmärker sig i idéprogrammet tolkar jag som socialliberal med inslag av ekohumanism. Den socialliberala utopin uttrycks i följande citat, "Det yttersta målet är att var och en ska kunna växa som människa och ha möjlighet att förverkliga sina drömmar (s. 3)". och "Visionen om ett ömsint samhälle som sätter människan och hennes behov främst (s. 6)". Det som går att finna som liknar den ekohumanistiska utopin om maximal livskvalitet för alla i harmoni med naturen är följande; "Detta kan också fångas in i en vision om en gemenskap där alla behövs (s. 6)". Det finns inget av den nyliberala utopin om att staten ska träda tillbaka och lämna marknaden fri i programmet.

Utopin stämmer väl med socialliberalism och den stämmer något med ekohumanism. Stämmer inte alls med nyliberalism.

6.1.2.9 Sammanfattning av idéanalys av Där människor får växa.

Den ideologi som idéprogrammet från 2001 har stämmer väl med innehållet i idealtyperna socialliberalism och ekohumanism. Socialliberalismen är tydlig i framförallt; syn på människans natur, syn på frihet, ekonomisk organisation, syn på välfärd och utopi. Ekohumanismen är tydlig i framförallt; syn på människans natur, viktigaste enhet i samhället, politisk styrelseform, ekonomisk organisation och syn på välfärd. Det finns ett fåtal inslag av nyliberalism men som helhet bedömer jag det som att den idealtypen inte alls stämmer med ideologin i idéprogrammet.

6.1.3 Idéprogram 2013, En hållbar framtid – Våra idéer gör skillnad

6.1.3.1 Syn på människans natur

I idéprogrammet från 2013, *En hållbar framtid – Våra idéer gör skillnad* så överväger synen på människans natur av den socialliberala idealtypen där människan strävar efter att göra nytta och av det bli lyckliga, ”Vi tror på människans förmåga att ta ansvar för sig själv och för andra (s. 8)”.

Men det finns även betydande inslag av nyliberalismens syn på människans natur, ”Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik”, ”Vi tror på varje människas rätt och förmåga att själv forma sin egen framtid (s. 4)”.

Även om det inte direkt kan tolkas som ekohumanismens syn på människan som en social varelse så finns även sådana inslag; ”Människan har ett särskilt ansvar att agera så att andra levande varelser också kan fortleva (s. 12)”.

Synen på människans natur i *En hållbar framtid – Våra idéer gör skillnad* stämmer väl med socialliberalism. Stämmer väl med nyliberalism, men inte lika mycket som med socialliberalism. Ekohumanism stämmer något.

6.1.3.2 Viktigaste enhet i samhället

Det saknas helt skrivningar i programmet som uttrycker ekohumanismens syn på denna komponent, skrivningar som visar på närsamhället som viktigaste enhet i samhället. Däremot finns det mycket skrivet om hur viktig individ är, ”Det är därför vi försvarar individens frihet från förmynderi och påtvingad kollektivism (s. 4)” samt ”Staten är till för människan, inte tvärtom (s. 16)”. Det gör att både den socialliberala och nyliberala synen blir tydlig.

Viktigaste enhet i samhället stämmer väl överens med både socialliberalism och nyliberalism. Ekohumanism stämmer inte alls.

6.1.3.3 Syn på frihet

Det finns väldigt många skrivningar och uttryck som berör frihet i idéprogrammet. Eftersom det finns mycket skrivet om frihet så väljer jag att här redovisa fler citat.

När det gäller synen på frihet är programmet tydligt i sin beskrivning av ideologi och närhet till både socialliberalism och nyliberalism, ”Centerpartiet försvara därför både så kallat negativa friheter, frihet från tvång, våld och förmynderi, och så kallat positiva friheter, frihet från fattigdom, sjukdom och okunskap (s. 7)”.

Min bedömning att det väger över för den negativa syn på frihet som nyliberalismen har i meningarna som; ”Det är därför vi försvarar individens frihet från förmynderi och påtvingad kollektivism (s. 4)”, ”Vi ser med oro på auktoritära regimers vilja att på politisk väg kontrollera och begränsa den frihet som digitaliseringen möjliggör (s. 16)”, ”Staten är till för

att underlätta, inte att hindra, människors möjligheter att göra det mest möjliga av sin egen förmåga och växa bortom sina egna gränser (s. 16)", "Statens uppgift är att garantera människors grundläggande fri- och rättigheter (s. 16)" och "Dess institutioner ska säkra rättsordningen och spelreglerna på marknaden (s. 16)" .

Det finns även inslag av den positiva syn på frihet som kännetecknar socialliberalismens och ekohumanismens syn på att naturresurserna ger förutsättningar för frihet, "Tillgång till rent vatten, ren luft och en giftfri miljö är en fundamental rätt för alla människor och en förutsättning för frihet i en vidare bemärkelse (s. 9)" och "Det är därför vi vill bevara vår planet och ekosystem, som är den långsiktiga grunden för frihet och välfärd (s. 4)".

Syn på frihet stämmer väl överens med nyliberalism. Socialliberalismen stämmer även den väl överens men inte lika mycket som nyliberalismen. Ekohumanism stämmer något.

6.1.3.4 Metoder för samhällsförändring

När det gäller metoder för samhällsförändring så finns det enbart socialliberala uttryck i programmet, "Sverige kommer under många årtionden ha stora behov av reformer byggda på solida, hållbara principer, som ökar människors möjligheter att själva bygga sin egen framtid (s. 6)".

Metod för samhällsförändring stämmer helt med socialliberalism. Nyliberalism och ekohumanism stämmer inte alls.

6.1.3.5 Politisk styrelseform

I idéprogrammet från 2013 så är decentralisering mycket tongivande, "Centerpartiet kommer konsekvent, inom alla områden och på alla nivåer, att verka för decentralisering av beslut så att människor kan öka makten över sina liv (s. 8)" och "För att stärka det personliga självbestämmandet, för att öka det regionala och lokala självstyret, måste principen vara att beslut i först hand ska fattas av människor själva (s. 8)".

Det går inte att finna något om representativt styrelsesätt som är den socialliberala och nyliberala ideologin inom detta område.

Politisk styrelseform stämmer helt med ekohumanism. Socialliberalism och nyliberalism stämmer inte alls.

6.1.3.6 Ekonomisk organisation

Det finns mycket skrivet om den ekonomiska organisationen i programmet och det allra mesta stämmer mycket väl överens med den nyliberala ideologin om marknadsekonomi. De använder även ordet marknadsekonomi på flera ställen, "Sverige ska vara en välfungerande marknadsekonomi, fri från planekonomiska pekpinnar (s. 12)", "Konkurrens är en viktig drivkraft för utvecklingen av marknadsekonomin (s. 14)" och "Ekonomi ska ha givna och förutsägbara spelregler, som förhindrar en ekonomisk centralisering som sätter marknadsekonomin ur spel (s. 14)".

Samtidigt finns det flera skrivningar som jag bedömer vara socialliberala, där marknadsekonomin begränsas med sociala reformer. Det finns även ekohumanistiska inslag där den fria konkurrensen ska ta hänsyn till etik, effektivitet och ekologi, ”Den landsbygdsliberala rörelsen kombinerar strävan efter ökad ekonomisk frihet med värnande om de allra fattigaste livsmöjligheter (s. 4)” och ”Ekonomisk tillväxt är ett relevant mått på kortsiktig välståndsutveckling, men tillväxtbegreppet behöver kompletteras med andra mått som gör att vi kan mäta välstånd ur ett mer långsiktigt ekologiskt och socialt perspektiv (s. 14)”.

Ekonomisk organisation stämmer väl med nyliberalism. Socialliberalism och ekohumanism stämmer något.

6.1.3.7 Syn på välfärden

När det gäller Centerpartiets syn på välfärden i idéprogrammet från 2013 så är det övervägande inslag av socialliberal ideologi. Det är tydligt att de anser att offentligt finansierade tjänster spelar en viktig roll för människor, ”Inom exempelvis välfärden ska den offentliga finansieringen skapa förutsättningar för likvärdighet och rättvisa, medan rätten att få göra egna val ger människan frihet att utforma sin välfärd efter sina egna behov (s. 7)”, ”Endast så kan vi skapa det ökade välståndet som genererar de skatter som finansierar en gemensam välfärd med hög kvalitet (s. 12)” och ”Den offentligt finansierade välfärden ska vara av hög kvalitet och vara tillgänglig för alla (s. 18)”.

Samtidigt finns det betydande inslag av nyliberal ideologi i synen på välfärden, där man vill minska staten till förmån för marknaden, ”Offentlig verksamhet kan med fördel konkurrensutsättas för att ge det privata näringslivet möjlighet att skapa arbetstillfällen, välfärd och utveckling i hela landet (s. 14)” och ”Samtidigt ska människor ha en stor frihet att, utöver det offentliga vård-, omsorgs- och välfärdsåtagandet, själva investera i sin egen hälsa och sin egen utveckling (s. 18)”.

Även ekohumanismen avspeglar sig i synen på välfärden, ”Dess konsekvenser riskerar att underminera frihet och välfärd för kommande generationer (s. 10)” och ”Utarmningen av artrikedomen berövar kommande generationer värdefulla resurser och upplevelser (s. 11).

Synen på välfärd stämmer väl överens med socialliberalism. Nyliberalism och ekohumanism stämmer något överens.

6.1.3.8 Utopi

Det går inte att finna någon uttalad utopi eller vision i En hållbar framtid – Våra idéer gör skillnad. Det som kan bedömas komma närmast en utopi är, ”För att en hållbar framtid ska bli möjlig måste klimatarbetet och fattigdomsbekämpningen gå hand i hand (s. 23)” och ”Detta är vår vision för en hållbar framtid (s. 23)”. Men eftersom jag inte tolkar detta som någon utopi så kommer den heller inte att bli bedömd mot idealtyperna.

6.1.3.9 Sammanfattning av idéanalys av *En hållbar framtid – Våra idéer göt skillnad*.

Den ideologi som stora delar av idéprogrammet från 2013 genomsyras av stämmer väl med innehållet i idealtypen socialliberalism. Socialliberalismen är tydlig i framförallt; syn på människans natur, viktigaste enhet i samhället, syn på frihet, metoder för samhällsordning och syn på välfärd och utopi. Nyliberalism stämmer även väl in, även om den är mindre framträdande. Det är tydligast i; Viktigast enhet i samhället, syn på frihet, ekonomisk organisation och syn på välfärden. Ekohumanism stämmer något, vilket framförallt är tydligt i politisk styrelseform.

6.2 Sammanfattning av resultat av analys av idéprogrammen från 2001 och 2013.

Analysen visar att det skett en betydande förändring av Centerpartiets ideologi mellan 2001 och 2013. I 2001 års idéprogram är idealtyperna socialliberalism och ekohumanism de dominerande och det syns nästan inga spår av den nyliberala idealtypen.

I idéprogrammet från 2013 är det fortfarande idealtypen socialliberalism som är dominerande men nyliberalismen tar en mycket större plats. Det syns framförallt i synen på frihet som även fått en mycket större plats i det nya idéprogrammet. Men även den ekonomiska organisationen och synen på välfärd har flera inslag av nyliberalism. Ekohumanismen å sin sida har nästan försvunnit och det är endast i politisk styrelseform som den framträder tydligt.

Det som även skiljer programmen åt är avsaknaden av vision i idéprogrammet från 2013. Eftersom det i instruktionen till arbetsgruppen som skulle ta fram ett förslag till nytt idéprogram stod ” fokusera på den politiska idéutvecklingen och kommunikationen på berättelsen om vad Centerpartiet vill uppnå och inte detaljerna om hur vi når dit”, så är detta en intressant iakttagelse. Programmet från 2013 är mycket mer sakpolitiskt och innehåller mindre av framåtsyftande idéer än i programmet från 2001.

6.3 Minskat väljarstöd gör partiledningar oroliga

Här diskuteras den politiska verklighet som Centerpartiets ideologi finns och förändras i. Verkligheten struktureras i enlighet med de tre hypoteser om partiideologisk förändring som presenteras i kapitel 4. Dessa hypoteser förutsätter att en partiideologisk förändring föregås av en förändring i a) väljarstöd, b) politiskt system och c) partiorganisation.

6.3.1 Inledning

Det första årtiondet av 2000-talet kan ur ett politiskt perspektiv i Sverige anses som omtumlande. Vid riksdagsvalet 2002 kunde Socialdemokraterna fortsätta att regera tack vare stöd av Miljöpartiet och Vänsterpartiet. De borgerliga partierna kunde således konstatera att Sverige vid mandatperiodens slut skulle ha haft en rent socialdemokratisk regering 21 av de 24 åren 1982-2006, och en borgerlig regering endast under mandatperioden 1991-1994.

För att ha möjlighet att bilda en koalitionsregering så behövdes ett fördjupat samarbete. *Allians för Sverige* lanserades i augusti 2004 när de fyra borgerliga partiledarna Fredrik Reinfeldt, Lars Leijonborg, Maud Olofsson och Göran Hågglund publicerade en gemensam debattartikel i Dagens Nyheter.

I valet 2006 blev resultatet 178 mandat till Alliansens partier mot Socialdemokraternas, Vänsterpartiets och Miljöpartiets sammanlagda 171 mandat. Fredrik Reinfeldt valdes till statsminister och kunde bilda en borgerlig regering. På valnatten meddelade Göran Persson att han ämnade avgå som partiledare vid en extrakongress i mars 2007¹⁰⁴. På extrakongressen valdes Mona Sahlin till Socialdemokraternas första kvinnliga ordförande.

Inför valet 2010 fick de svenska väljarna för första gången i historien ta ställning mellan två förhandsannonserade regeringsalternativ. Valresultatet blev dock inte så tydligt som laguppställningarna. Båda regeringsalternativen kan sägas ha förlorat valet. De fyra allianspartierna förlorade sin riksdagsmajoritet samtidigt som de Rödgröna oppositionspartierna inte lyckades vinna fler väljare. Detta på grund av ett nytt parti tog sig in i riksdagen, Sverigedemokraterna, som dubblade sitt röststöd till 5,7 % jämfört med riksdagsvalet 2006. Efter valet kunde dock statsminister Fredrik Reinfeldt regera vidare men nu i minoritetsställning.

Socialdemokraterna nådde vid valet 2010 sitt lägsta röststöd i demokratisk tid, 30,7 %¹⁰⁵. Flera ledande socialdemokrater krävde Sahlins avgång och det dåliga valresultatet ledde till att hon avgick som partiledare i mars 2011¹⁰⁶. Hon efterträddes av Håkan Juholt som den 21 januari 2012 lämnade posten som partiordförande efter endast elva månader på posten¹⁰⁷.

6.3.2 Den föränderliga verkligheten

Olika orsaker till förändring av partiideologi mellan Idéprogrammet 2001 och Idéprogrammet 2013 beskrivs med innehåll ur den föränderliga verkligheten. Där lyfts påverkansfaktorer på partiideologin fram och där ingår att identifiera val och väljarstöd, det politiska systemet och organisation och ledarskap enligt den modell som Demker 1993 använt.

6.3.2.1 Påverkansfaktorer på partiideologi

I den empiriska undersökningen av partiideologi hos Centerpartiet ses en ideologisk förändring mellan 2001 och 2013. Det här avsnittet ska undersöka om det går att visa på några orsaker till denna förändring. Det underlag som används för att besvara "varför"-frågan är teori från tidigare forskning. Övriga fakta är hämtade från media och Centerpartiet.

¹⁰⁴ Dagens Nyheter 2006-09-17

¹⁰⁵ Oscarsson & Holmberg 2013: 21

¹⁰⁶ Aftonbladet 2010-11-14

¹⁰⁷ Dagens Nyheter 2012-01-21

6.3.2.2. Val och väljarstöd

Fem av riksdagspartierna led förluster i 2010 års riksdagsval¹⁰⁸. Centerpartiet förlorade 11 procent av sina väljare i förhållande till valet 2006. De fem senaste valen har Centerpartiet haft ett väljarstöd mellan 7.7 % och 5.1%.

Valresultat för Centerpartiet i riksdagsvalen 1994 till 2010¹⁰⁹.

	1994	1998	2002	2006	2010
Antal röster	425153	269762	328428	437389	390804
Andel röster	7,7 %	5,1 %	6,2 %	7,9 %	6,6 %
Riksdagsmandat	27	18	22	28	23

Historiskt har landsortsbor i allmänhet och jordbrukare i synnerhet haft en stark tendens att uttrycka sin bondesjäl genom att rösta på Centerpartiet¹¹⁰. I valet 2010 hade Centerpartiet ett klart starkare stöd på landsbygden (13 procent) än i de stora städerna (5 procent). Centerpartiets starka fästen är landsbygdskommuner i Jämtland och Värmland, i småländska inlandskommuner och på Gotland¹¹¹.

Även om väljarstödet bland yrkesgruppsstillhörighet, jordbrukare, sjönk mellan valen 2006 och 2010 med 25 procentenheter så har Centerpartiet fortfarande ett starkt stöd bland jordbrukare och jordbrukarfamiljer¹¹². Den tydliga landsbygds- och jordbruksprofilen till trots är denna oundvikligen på väg att slipas ner. Centerpartiets väljare har tidigare karaktäriserats av en relativt starkt partianhängarskap, ofta har Centerväljarna noterat den starkaste partiidentifikationen av alla borgerliga partier¹¹³. Samtidigt visar det sig att de tappat väljare till Moderaterna, 17 procent av Centerpartiets väljare 2006 gick till Moderaterna i valet 2010¹¹⁴.

Med utgångspunkt från hypotesen att partiideologins förändring föregås av ett minskat väljarstöd, så finns det utrymme för en ideologiförändring efter valet 2010.

6.3.2.3 Det politiska systemet

Centerpartiet har en oskarp profil enligt väljarna. Det tre politikområden som gav mest draghjälp åt Centerpartiet i valet 2010 när det gäller att locka väljare var glesbygd, sysselsättning och svensk ekonomi¹¹⁵.

Sedan Miljöpartiet gjorde intåg i svensk politik så har Centerpartiet fått konkurrens inom miljöfrågorna. Men även en så historiskt viktig fråga som kärnkraft "äger" inte Centerpartiet längre. Vid valet 2010 var den enda fråga som väljarna ansåg att Centerpartiet hade sakfrågeägarskap i glesbygdfrågan. Väljarna ansåg däremot att det är Moderaterna som är

¹⁰⁸ Oscarsson & Holmberg 2013: 22 + 24

¹⁰⁹ Statistiska Centralbyrån 2013-04-14

¹¹⁰ Oscarsson & Holmberg 2013: 92

¹¹¹ Oscarsson & Holmberg 2013: 32 + 77

¹¹² Oscarsson & Holmberg 2013: 77ff

¹¹³ Oscarsson & Holmberg 2013: 124

¹¹⁴ Oscarsson & Holmberg 2013: 167

¹¹⁵ Oscarsson & Holmberg 2013: 211

sakfrågeägare i energi/kärnkraft och när det gäller miljö så är det Miljöpartiet ¹¹⁶. Centerpartiet har tappat väljaruppskattning när det gäller både kärnkraftspolitiken och miljön ¹¹⁷.

I och med valet 2010 valdes Sverigedemokraterna in i den svenska riksdagen. 4 % av Centerpartiets väljare 2006 gick till Sverigedemokraterna 2010 ¹¹⁸.

Vid valet 2010 fick troligen Centerpartiet en stor andel taktikröster. Andelen potentiella taktikröstare hos Centerpartiet i valet 2010 var 29 procent. Det är den påtagligt högsta andel taktikstöd partiet någonsin fått. Lite skämtsamt skulle man kunna benämna det "traktor 4-procent" ¹¹⁹.

Det finns alltså vissa förutsättningar för en ideologiförändring eftersom Centerpartiet i senare val "tappat" sina traditionella sakfrågor som miljö och kärnkraft till andra partier.

6.3.2.4 Organisation och ledarskap

Det vanliga är att väljarna tycker bättre om sitt parti än om ledaren. Det finns dock partiledare som anses som framgångsrika röstvinnare. Vid valet 2006 toppade Maud Olofsson den historiska listan över potentiella röstvinnare. Hela 37 % av Centerpartiets sympatisörer gillade henne mer än partiet. Till valet 2010 hade det sjunkit till 11 % ¹²⁰.

Efter det minskade väljarstödet vid valet 2010 tillsatte partistyrelsen en valanalysgrupp som leddes av Annie Lööf. I sin rapport skrev de bland annat att det behövdes ett nytt idéprogram med frihetliga värderingar.

Annie Lööf valdes till ny partiledare för Centerpartiet 2011. Hennes politik har både i media och bland experter bedömts som nyliberal.

Det finns vi förutsättningar för en förändring av partiideologi eftersom partiet bytt ordförande under perioden.

6.4 Resultat av analys av orsak till partiideologisk förändring

I Sverige är det vanligt förekommande att politiska partier skriver nya partiprogram med ungefär 10-15 års mellanrum. Det behöver inte betyda att partiideologin ändras.

Det tog 12 år mellan de två senaste idéprogrammen som Centerpartiet tagit fram och som analysen ovan visat har Centerpartiet ändrat sin ideologi.

Det finns flera tillfällen under perioden, där det enligt hypoteserna från Demker 1993, borde funnits förutsättningar för förändringar i ideologin.

¹¹⁶ Oscarsson & Holmberg 2013: 243

¹¹⁷ Oscarsson & Holmberg 2013: 388

¹¹⁸ Oscarsson & Holmberg 2013: 167

¹¹⁹ Oscarsson & Holmberg 2013: 175ff

¹²⁰ Oscarsson & Holmberg 2013: 334-335

Det minskade väljarstödet vid valet 2010 stämmer väl överens med hypotesen om att en partiideologisk förändring förgås av ett sviktande väljarstöd för partiet. Efter valet 2010 genomförde Centerpartiet en valanalys där en av slutsatserna blev att det skulle tas fram ett nytt idéprogram byggt på frihetliga värderingar.

Efter valet 2006 bildade Centerpartiet regering tillsammans med Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna. Vid samma val kom även Sverigedemokraterna in i riksdagen. Dessa två händelser stämmer väl in på hypotesen att en partiideologisk förändring föregås av nya partibildningar i det politiska systemet.

2011 valde Centerpartiet en ny partiledare. Denna händelse stämmer väl överens med att en partiideologisk förändring föregås av en förändring av ledarskap och/eller organisatoriska förändringar i partiet.

Om vi ser på de händelser som kan ha påverkat ideologin under perioden 2001-2013 så framstår valet 2010 med efterföljande valanalys som den utlösande faktorn. Flera påverkansfaktorer har varit närvarande under perioden 2001-2013 men det starkaste sambandet mellan en förändrad partiideologi och någon av de tre påverkansfaktorerna verkar vara ett minskar väljarstöd.

7. Diskussion

Studiens syfte har varit att undersöka om det skett partiideologiska förändringar hos Centerpartiet mellan åren 2001 och 2013 samt hur djupgående de eventuella ideologiska förändringarna är. Studien har även försökt finna förklaringar till varför dessa förändringar skett.

Resultatet visar på en tydlig förändring av partiideologin hos Centerpartiet mellan åren 2001 och 2013. I Centerpartiets idéprogram från 2001 och 2013 finns mycket av den socialliberala ideologin. Det är den som dominerat båda programmen. Men den påtagliga förändringen är att de nästan helt lämnat ekohumanismen och ökat de nyliberala inslagen. Detta stämmer väl med den bild som media rapportera om i sin bevakning Centerpartiet. Där lyfts ofta fram att Centerpartiet gått mot att ha en mer nyliberal ideologi. Även ett antal statsvetare har uttryckt liknande kommentarer.

Det kan vara så att förändringen är större än den som studien visar. Min förförståelse som bland annat påverkats av media kan ha gjort att jag varit lite för försiktig i min analys.

Användandet av idéanalys för att undersöka eventuella partiideologiska förändringar har fungerat bra. Även om analysverktyget har fungerat bra så var det problematiskt att skapa någorlunda generella karaktärsdrag för de tre idealtyperna. Det har varit värdefullt att ha så pass många som sju komponenter i de idealtyper som jag konstruerat. Jag anser att det täcker ett brett spektra av ideologiska attribut.

När det gäller analys och bedömning av texten finns det säkert andra citat och meningar som skulle kunna användas än de som jag tagit med. Inför skapandet av bedömningsverktyg för att värdera innehållet i idéprogrammen var min ambition att använda en "ograderad skala". Under arbetets gång så bedömde jag det svårt att kunna presentera resultatet om det inte finns olika nivåer på hur pass väl ett citat stämmer överens med respektive idealtyp. Värt att notera är att jag inte vid något tillfälle gjort bedömningen; stämmer helt överens.

Orsaken till förändringen av partiideologi hos Centerpartiet är med allra största säkerhet minskat väljarstöd. Det är inte konstigt att ett parti med lågt väljarstöd och upplevelse av ett minskat förtroende för den egna partiideologin blir orolig och försöker öka sitt väljarstöd genom att ändra partiideologin. Det som förvånar mig är att de väljer att bli mer nyliberala och genom detta konkurrera med övriga borliga partier istället för att stärka sin ekohumanistiska sida och bli mer intressanta för väljare som är intresserade av miljöfrågor.

Det har blivit en tonvikt på hypotes ett. Detta på grund av att jag haft empiriskt material när det gäller väljarstöd men väldigt lite material när det gäller hypoteserna om det politiska systemet och organisation och ledarskap. Det har tyvärr inte funnits utrymme inom ramen för denna C-uppsats att ta fram det materialet. Jag hoppas att jag kommer att få möjlighet att fördjupa mig i detta vid ett senare tillfälle.

Den modell som använts för att beskriva partiideologin har fungerat väl. Att använda de tre påverkanshypoteserna från Demker 1993 har visat sig möjliggöra en precisering av de villkor under vilka Centerpartiet förändrat sin ideologi.

Därmed borde jag ha svarat på fråga i underrubriken i uppsatsen titel; Är det medlemmarna eller väljarna som bestämmer Centerpartiets ideologi? Eller har jag inte det?

Även om det rent formellt är ombuden på Centerpartiets extrakongress som beslutat om att ändra partiideologi så är det enligt studien det sviktande väljarstöd som är den utlösande faktorn. Valanalysen som gjordes efter valet 2011 och sammansättningen av den arbetsgrupp som tog fram ett förslag till nytt idéprogram har haft betydelse. Att Annie Lööf dessutom anses ha en tydlig marknadsliberal åsiktsinriktning är intressant och kan ha bidragit till den väg ideologiförändringen tagit. En alternativ förklaring är att det är för att partiet blivit mer nyliberalt som de valt en ledare som har den inriktningen.

Varför väljer Centerpartiet att bli mer nyliberalt istället för att fördjupa sin ekohumanism? Den frågan skulle vara ett mycket intressant område för fortsatta studier. Det skulle vara intressant att veta mer om medlemskåren. Det är ju medlemmarna som utser ombud till kongressen. Är det en förändrad åldersstruktur som gör att de äldre inte är med på möten och utser kongressombud vilket gör att kongressombuden inte blir representativa? Är kongressombuden socioekonomiskt representativa för medlemskåren? När jag besökte Centerpartiets extrakongress i slutet av mars 2013 observerade jag att de flesta av de som var i talarstolen var unga storstadsbor.

Är det så att de äldre på landsbygden inte orkar vara aktiva längre och att Centerpartiet "kidnappats" av Stureplanscentern.

Efter att ha genomfört studien har jag inget problem att förstå Centerpartiets partiideologi som den är formulerad i idéprogrammet *En hållbar framtid - Våra idéer gör skillnad*. Men, det är en sak att formulera en partiideologi och det är en annan att kommunicera den till väljarna. Detta gör att jag är böjd att hålla med om den kritik som riktats mot Centerpartiet. Både att de har svårt att beskriva vad de står för men även att det verkar finnas en oenighet om vad partiet ska stå för i framtiden. Uttalanden som det som Annie Lööf gjorde på partiets kommundagar 2013 bidrar till det:

"Jag är inte för månggifte, jag vill inte slopa skolplikten, jag vill inte slopa arvsrätten, jag är inte nyliberal. I ett nyliberalt samhälle är sjukvården, skolan, vården omsorgen enbart upp till människor själva, sade Lööf"¹²¹.

Det blir ett problem när Annie Lööf hamnar i en defensiv situation där hon tvingas tala om vad partiet inte står för istället för vad det står för.

¹²¹ SVT 2013-02-01

Referenser

Litteratur

Beckman, Ludvig (2005) *Grundbok i idéanalys. Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*, Santérus Förlag

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2012) *Textens mening och makt, metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Studentlitteratur

Demker, Marie (1993) *I nationens intresse – Gaullismens partiideologi 1947-1990*, Nerenius & Santérus förlag

Esaiasson, Peter & Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena (2012) *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Norstedts Juridik AB

Jonsson, Rolf (1989) *Fackligt inflytande och politisk demokrati*, Kommunfakta Förlag

Larsson, Hans Albin (1983) *Grön idé – ekohumanism*, LTs förlag Stockholm

Larsson, Reidar (2006) *Politiska ideologier i vår tid*, Lund Studentlitteratur

Liedman, Sven-Erik (2005) *Från Platon till kriget mot terrorismen*, Albert Bonniers förlag

Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören (2013) *Nya svenska väljare*, Norstedts Juridik

Internetkällor

<http://www.centerpartiet.se/Om-centerpartiet/Cs-historia/> hämtat 2013-04-09, Historia

<http://www.centerpartiet.se/Om-centerpartiet/Cs-historia/Partiprogram-genom-tiderna/Partiprogram-genom-tiderna/> hämtat 2013-04-09, Partiprogram 1990

<http://www.dn.se/debatt/centerns-nya-nyliberalism-ar-en-fara-for-alliansen> , publicerad 2007-03-12, hämtad 2013-04-13

<http://www.dn.se/nyheter/politik/flera-borgerliga-ledamoter-tvekar-ge-fra-lagen-stod> , publicerad 2008-06-15, hämtad 2013-04-28

<http://www.dn.se/nyheter/politik/spanningar-inom-alliansen-kan-oka-med-loof>, publicerad 2011-08-31, hämtad 2013-04-28

<http://www.dn.se/nyheter/politik/live-juholts-presskonferens-i-oskarshamn/> , publicerad 2012-01-21, hämtad 2013-04-28

<http://www.dn.se/nyheter/politik/loof-vill-slopa-vissa-delar>, publicerat 2013-01-09, hämtad 2013-03-19

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/mona-sahlin-avgar> , publicerad 2010-11-15, hämtad 2013-04-28

<http://www.gp.se/ekonomi/1.154650-olofsson-avfardar-kritiken-fran-fp>, publicerad 2007-03-13, hämtad 2013-04-26

<http://www.dn.se/nyheter/persson-tackar-for-sig-efter-valforlusten>, publicerad 2006-10-02, hämtad 2013-04-28

<http://blogg.svt.se/debatt/2012/07/06/centern-skulle-tjana-pa-att-slappa-nyliberalismen/>, publicerad 2012-07-06, hämtad 2013-04-28

<http://www.svt.se/nyheter/sverige/jag-ar-inte-nyliberal>, publicerad 2013-02-01, hämtad 2013-03-19

Övriga källor

Mail från partisekreterare Michael Arthursson 2013-03-28, innehållande bilagor: Direktiv idéprogram och Valanalysen – I skuggan av alliansens framgång (det finns tyvärr ingen sidnumrering).

Bilagor

Bilaga 1, Analys av citat ur idéprogram